

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

KOMENTOVANÝ PŘEKLAD V OBLASTI HISTORIE
COMMENTED TRANSLATION OF HISTORICAL TEXT

Bakalářská práce

Vypracovala: Gabriela Sejáková

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jitka Komendová, Ph.D.

2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených zdrojů a literatury.

V Olomouci dne 23. 6. 2021

podpis

Děkuji doc. Mgr. Jitce Komendové, Ph.D., za konzultace, cenné rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

podpis

OBSAH

1 ÚVOD	5
2 TEORETICKÁ ČÁST	7
2.1. Rusko v 1. pol. 19. století	7
2.2. Napoleonské války	10
2.3. Děkabristické spolky	13
2.4. Povstání děkabristů	15
3 PRAKTICKÁ ČÁST	18
4 GLOSÁŘ	29
5 ANALÝZA PŘEKLADU	32
5.1. Překladové transformace	32
5.2. Transliterace	32
5.3. Syntaktická dekomprese	32
5.4. Záměna formy slov	34
5.5. Univerbizace a multiverbizace	35
5.6. Záměna větných členů	35
6 ZÁVĚR	36
7 РЕЗЮМЕ	38
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42
9 PŘÍLOHA	44

1 ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je komentovaný překlad v oblasti historie dle mého vlastního výběru. Pro svou práci jsem si vybrala jednu z důležitých kapitol ruských dějin, a to téma děkabristů, které se pokusím stručně nastínit. Děkabristické povstání je dodnes považováno jako jedno z prvních povstání v Rusku. Výběr tématu děkabristické revoluce z mé strany není náhodný. Dlouhodobě se zajímám o dějiny a chtěla jsem své znalosti prohloubit i o znalosti ruských dějin, které se běžně v osnovách českých základních nebo středních škol neobjevují, ale jsou důležité pro pochopení vývoje a směřování ruských dějin. Pro tuto práci jsem si vybrala originál ruské knihy s názvem Rusko v 19. století, kterou napsal ruský historik N. A. Troický. Tato kniha byla napsána ve 20. století a je literaturou tendenční a straní tedy tehdejšímu režimu v Rusku.

V následujících odstavcích stanovím své cíle a upřesním, z jakých částí a kapitol se bude má bakalářská práce skládat.

První částí této bakalářské práce bude teoretická část, která se bude skládat z několika kapitol a podkapitol. V první kapitole se zaměřím na Rusko v 1. polovině 19. století, abych více přiblížila situaci a důvody, které vedly a podílely se na formování a následném povstání děkabristů. Popíšu zde společensko-politickou situaci státu a pohled na Rusko v 19. století.

Jako téma druhé kapitoly si zvolím napoleonské války, které jsou velmi důležité pro znalost ruských, ale také evropských dějin, jakožto i pochopení událostí, které předcházely povstání. Popíšu zde nástup Napoleona k moci, koalice, které se seskupí proti Francii, postavení Ruska v rámci Evropy, boje s Francií, výsledek napoleonského tažení a také seznámení se ruských vojáků se situací ve Francii.

Ve třetí kapitole mé bakalářské práce objasním formování děkabristických spolků. Mladí důstojníci se shodli na tom, že chtějí změnit politickou situaci státu, a hlavně nechtějí nevolnictví a krutou vládu. Založili tedy několik děkabristických spolků, které měly za úkol naplánování a provedení převratu. Zmíním zde také nepokoje, které otřásl celým Ruskem, ale které se podařilo vždy ruským státním aparátem potlačit.

Ve čtvrté, a tedy poslední kapitole, charakterizují den samotného převratu. Mezi děkabristy už bylo vše dohodnuto a vpředvečer vzpoury nastalo poslední setkání spolků. Dokonce i zde vyvstal spor, který rezonoval spolky a údajně měl být vyřešen. V den převratu se na Senátním náměstí sešlo zhruba 800 vojáků, ke kterým se pak postupně přidalo více. Vzpoura dopadla velmi krvavě a povstání bylo tvrdě potlačeno. Car ihned nařídil zatýkání a následné vyslýchání všech zapojených.

Druhou část mé bakalářské práce bude tvořit překlad textu o děkabristech, který byl napsán ruským historikem N. A. Troickým. Další částí bude glosář s nejvíce opakovanými slovy v překládaném textu. Poté poukážu na překladatelské transformace, které budu při překladu odborného textu využívat, a uvedu zde také konkrétní případy těchto transformací.

V závěru shrnu celý průběh psaní bakalářské práce. Na konci uvedu seznam použité literatury a práci zakončím ruským resumé a anotací.

Na samém konci práce uvedu přílohu, která zahrnuje ruský originál textu, který mně poslouží jako materiál pro překlad v praktické části mé bakalářské práce.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Rusko v 1. pol. 19. století

První čtvrtina 19. století v Rusku byla dobou krize impéria a autokratického systému řízení.¹

Tradiční pohled na Rusko v první polovině 19. století ukazuje říši se zaostalým hospodářstvím, s nevolnictvím jako všeřikajícím symbolem a zakonzervovaným politickým systémem, reprezentovaným policejním režimem Mikuláše I. Rusko ztrácelo krok za evropským vývojem, což se projevilo jeho porážkou v krymské válce. Problematické bylo také tempo změn. Všichni tři carové-Pavel I., Alexandr I. i Mikuláš I. - se museli vyrovnat s dědictvím Kateřiny II. za jejíž vlády sice bylo výrazně rozšířeno impérium, ale zásadním způsobem byl zanedbán rozvoj společnosti.²

Společensko-politická situace Ruska 19. století byla provázána s územním rozvojem imperiálních hranic, avšak uvnitř země slábla. Zatímco na venkově probíhala revoluce, modernizace v podobě železnic začala odstraňovat vesnickou izolaci, oživovat obchod a svými nároky na uhlí a ocel stimulovala rozvoj průmyslu.³

Tehdejší agrární Rusko však nemohlo kvůli nedostatku kapitálu postupovat v industrializaci, nemohlo se tedy v hospodářském rozvoji přiblížit Západu. Nespokojenost s politikou Alexandra I. u části šlechticů a důstojníků probudila diskusi a snahy o změny.⁴

Objevily se pokusy o řešení politických a ekonomických problémů Ruska a taktéž pokusy o vytvoření zákonů omezujících absolutismus, které hájili zástupci inteligence, vzdělané šlechty. Do popředí společnosti byly kladeny nové ideály a mravní hodnoty.⁵

Mikuláš I. sám sebe prohlašoval za „anděla míru a pořádku“ a vstoupil do obecného podvědomí a učebnic dějepisu jako „četník Evropy“. Stěží by se našel někdo, kdo by mu chtěl tento titul upírat. Bylo by však zároveň křivdou, kdybychom jej přisuzovali pouze jemu. Evropským „četníkem“ bylo také ruské samoděržaví, které vystupovalo v této úloze již koncem vlády Kateřiny II. a za Alexandra I.⁶

Opravdu vážným, vnitřním problémem říše, jehož řešení carismus také odkládal (a který v rámci samoděržaví nemohl být ani řešen), byla rolnická otázka. Ve vyspělé Evropě bylo již v té době nevolnictví zrušeno a s výjimkou Rakouska byla i roboty historickým pojmem. Rozvoj průmyslu a obchodu si vynutil rozsáhlý přesun pracovní síly z venkova do měst. Tomuto zrychlení tempa civilizačního rozvoje stálo v Rusku v cestě nevolnictví. Ruští

¹ ЦАМУТАЛИ, А.Н., БЕЛОУСОВ, М.С. 190-летие восстания декабристов. [online].

Dostupné z: <https://dspace.spbu.ru/>

² VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 173.

³ LONGWORTH, Philip. *Dějiny impéria: sláva a pád ruských říší*. Praha: Beta-Dobrovský, 2008, s. 207.

⁴ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 185.

⁵ ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 3. vyd. Praha: Lidové noviny, 1999, s. 399.

⁶ Tamtéž, s. 408.

mužici první poloviny 19. století patřili k nejvíce chudým lidem. Boj rolníků proti feudálnímu útlaku dostával v Rusku podobu nepřetržitých rolnických bouří.⁷

Byla by proto jistě nesprávná představa, že se Rusko v první polovině 19. století nevyvíjelo. Právě tak by bylo omylem posuzovat vývoj Ruska pouze z něho samého. Rusko musí být posuzováno společně s ostatní Evropou. V první polovině 19. století se Rusko začalo opět vzdalovat ostatní Evropě. Carismus poškodil zájmy Ruska nejvíce tehdy, kdy ostatní evropské země prožívaly prudký technický, vědecký a hospodářský rozvoj. Současným znakem zaostalosti a dalšího zaostávání Ruska za Evropou byla kulturní politika vlády. Jinou stránkou téhož poměru carismu ke vzdělání je například příkaz Mikuláše I. nepřijímat na střední a vysoké školy mládež z řad nevolníků. Zároveň ale nevolné rolnictvo tvořilo tehdy ještě téměř 90 % všeho obyvatelstva říše.⁸

V kruzích pokrokové inteligence sídelního Petrohradu se setkávali mladí důstojníci se stejnými názory a stanovisky. Francouzská revoluce byla sice již minulostí, ale část ruské inteligence žila idejemi Rousseaua a Voltaira. Rozhodně více než v devadesátých letech 18. století.⁹

Alexandr I. v roce 1820 prohlásil, že litoval svého dřívějšího nadšení pro liberální myšlenky a chtěl opět upevnit starý režim. Od této chvíle car spatřoval v každém volnějším projevu tajnou revoluční propagandu a obával se, že revoluční nákaza proniká i do Ruska. Zdvojnásobil tak například tresty na přívoz cizí literatury a chystal se zakročit proti tehdejší univerzitám, kterých bylo na tehdejší půdě několik, a které byly označovány jako sídla revolučních myšlenek.¹⁰

Důstojníci petrohradských pluků tak začali usilovat o změnu ruského režimu a pokusili se o svrnutí tohoto absolutistického režimu. Názory těchto děkabristů se zformovaly již za napoleonských válek, kdy si mohli všimnout rozvoje evropských zemí oproti tomu ruskému.¹¹

Ruští vojáci měli možnost seznámit se s představiteli západního světa, s jejich konstitucí a liberalismem. V době napoleonských válek se octly na západní půdě statisíce ruských vojáků a objevovaly tam nové sociální poměry společně s myšlenkovými a hospodářskými poměry. Vojáci zde mohli pozorovat politickou svobodu a vývoj nových ústav pokrokové a demokratické Evropy.¹²

Děkabristé představovali elitu vojenských důstojníků, jejichž touha po větší svobodě odrážela lidskou touhu pro osobní odpovědnost při řízení jejich vlastních záležitostí.¹³

⁷ Tamtéž, s. 417.

⁸ ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 3.vyd. Praha: Lidové noviny, 1999, s. 420.

⁹ Tamtéž, s. 399.

¹⁰ MACŮREK, Josef. *Dějiny východních Slovanů II. (od Petra Velikého do pol. 19. stol.)*. Praha: Melantrich, 1947, s. 170.

¹¹ ŠEDIVÝ, Jaroslav. *Anatomie nezdařeného převratu*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Volvox Globator, 2000, s. 5.

¹² MACŮREK, Josef. *Dějiny východních Slovanů II. (od Petra Velikého do pol. 19. stol.)*. Praha: Melantrich, 1947, s. 172.

¹³ JULICHER, Peter. *Renegades, Rebels and Rogues Under the Tsars*. McFarland & Company, 2003.

Vzrůstající radikálnost myšlenek a cílů děkabristů, vyústila nakonec v povstání v roce 1825, po kterém se Mikuláš I. ujal vlády. Taktéž vedla k obavám o neochvějnosti postavení ve vedení státu. Vzpouza byla jasným prolomením loajality vůči carovi. Mikuláš byl přesvědčen o důležitosti racionální hierarchie státu a kladl tak důraz na poslušnost a vojenskou disciplínu.¹⁴

Šedivý na začátku své knihy uvádí toto: „Pokus ruských důstojníků o vzpouru v prosinci 1825 a průběh příprav k tomuto převratu má všechny znaky toho, čím Rusko bylo a mnohdy je: kolosem těžce zápasícím o své velmocenské postavení, ale neschopným dobře řídit sám sebe, nesmírně bohatou zemi, jež se potácí hluboko pod úroveň chudoby, neboť její správci nedokážou využít toho bohatství, zemi s nedostatečnou úctou k životu malých ponížených a trpících lidí, jen pomalu se otevírající evropské kulturní, technické a politické úrovni, ale zároveň zemi tvůrčích duchů, velkých skladatelů, spisovatelů i malířů, nadšených a neobratných reformátorů, kteří ovšem nedokážou zlomit okovy ruské malosti. To všechno představoval carismus v posledních dvou, třech stoletích.“¹⁵

Šedivý nadále uvedl ve své knize, že se situace po napoleonských válkách načas změnila. Mladí důstojníci carské armády, kteří prošli Evropou kvůli válkám s Napoleonem, a kteří skončili v Paříži, kde francouzská revoluce stále žila, se vraceli domů s novými myšlenkami, a proto viděli jejich rodnou zemi jinými očima. Rozpoznali také neschopnost a despotismus vlády. Kvůli tomuto kontrastu mezi Evropou a carským Ruskem v nich narůstalo odhodlání věci změnit a začali tak připravovat převrat.¹⁶

Radikální plány, které se zrodily mezi členy tajných společností, pociťovali i v prostředí vzdělané veřejnosti.¹⁷

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ ŠEDIVÝ, Jaroslav. *Anatomie nezdařeného převratu*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Volvox Globator, 2000, s. 5.

¹⁶ Tamtéž, s. 5.

¹⁷ ЦАМУТАЛИ, А.Н., БЕЛЮСОВ, М.С. *190-летие восстания декабристов*. [online].
Dostupné z: <https://dspace.spbu.ru/>

2.2. Napoleonské války

Napoleon Bonaparte se roku 1804 prohlásil císařem, ale Rakousko, Švédsko, Rusko a Osmanská říše jeho nový titul neuznaly. Rychle se tak zformovala proti-napoleonská koalice Velké Británie, Švédska, Rakouska a Ruska. Napoleon zvítězil v říjnu roku 1805 nad rakouskou armádou u Ulmu a 2. prosince 1805 porazil rusko-rakouské síly u Slavkova. Rakousko proto podepsalo mír v Prešpurku a Rusko pouze uzavřelo příměří.¹⁸

Po další porážce u Slavkova a po zhroutilí Pruska se koncem roku 1806 mocenské postavení Ruska dále zkomplikovalo kvůli střetu s Tureckem, které vyhlásilo Rusku válku. Válečné síly Ruska tak byly rozděleny.¹⁹

Boje s Francií byly proto obnoveny a v roce 1806 po boku Ruska stanulo Prusko. Napoleon ale opět zvítězil. Po této porážce se Alexandr I. rozhodl ke změně orientace své politiky. Odvrátil se od Anglie, jejíž podpora koalicí byla mnohem menší, než se čekalo, a byl připraven uzavřít spolek s císařskou Francií.²⁰

Švankmajer ve své knize uvádí: „Prusko ztratilo všechna svá území na západ od Labe. Ze záborů, které získalo Prusko při trojím dělení Polska, bylo vytvořeno vévodství Varšavské. Poláci měli být přesvědčeni o tom, že napoleonská Francie si přeje obnovu Polska jako suverénního státu. Dobyvačná politika však nikdy nevedla k trvalému řešení a prosazení práv národů. Francie té doby nebyla v tom výjimkou, její zájem na Polsku byl motivován především důvody vojenskými a strategickými. Vévodství Varšavské vzniklo nikoli proto, že Francie byla rozhodnuta prosazovat a respektovat národní práva Poláků, ale proto, že toto území bylo nástupištěm proti Rusku.“²¹

Podezřívavost a neupřímnost mezi Ruskem a Francií se projevíly už při zcela nepatrné francouzské podpoře Ruska v konfliktu se Švédskem a rovněž i Rusko v roce 1809 podpořilo Napoleona v boji s Rakouskem spíše symbolicky. Hlavním motivem této pomoci byla hlavně obava z dalekosáhlých změn v Polsku, které by nebyly příznivé pro petrohradský dvůr.²²

V roce 1811 bylo zřejmé, že v hlavních politických otázkách se Paříž a Petrohrad nedohodnou. Proto 24. června 1812 překročila francouzská armáda ruskou hranici na řece Němen.²³

29. srpna 1812 převzal velení nad oběma ruskými armádami kníže Kutuzov. Pokračoval v ústupu a 5. září 1812 se zastavil u vsi Borodino, kde se střetl s Francouzi. Napoleon ale tuto bitvu nedokázal jednoznačně vyhrát. Ruská armáda se stahovala a 13. září se Kutuzov rozhodl vydat nepříteli Moskvu. Napoleon tak sice získal Moskvu, ale obsazení

¹⁸ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVIÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 179.

¹⁹ ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 3.vyd. Praha: Lidové noviny, 1999, s. 370.

²⁰ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVIÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 179.

²¹ ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 3.vyd. Praha: Lidové noviny, 1999, s. 370.

²² JŮN, Libor. *Napoleonské války*. Praha: Triton, 2005, s. 134.

²³ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVIÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 180.

Moskvy jejich situaci nevyřešilo. Ruská armáda nebyla poražena a car Alexandr odmítal každou nabídku na uzavření míru.²⁴

Napoleon se proto rozhodl, že se z města stáhne. Nejprve směřoval na jih, ale v bitvě u Malojarslavce mu Kutuzov tento úmysl překazil. Zamířil proto do Běloruska a do Litvy, kde chtěl přezimovat a na jaře pak válku obnovit. Napoleon proto začal ustupovat až v posledním říjnovém týdnu roku 1812. Francouzské jednotky se roztáhly na desítky kilometrů, ale byly napadány ruskými oddíly. V polovině prosince roku 1812 přešlo řeku Němen, tentokrát z východu na západ, sotva 20 tisíc vojáků ze šestisetisícové Napoleonovy armády. Byla to velká porážka. V prosinci 1812 tak stála ruská vojska na západní hranici říše. Kutuzov se domníval, že tím válka pro Rusko skončila, ale car Alexandr I. chtěl vstoupit do evropských záležitostí a k tomu potřeboval své vojáky v Evropě. Napoleon se nechtěl vzdát svých válečných dobrodružství a sbíral, nyní už s velkými obtížemi, novou armádu. Chtěl hájit francouzské území, chtěl z impéria zachránit, co se alespoň zachránit dalo. Určité šance k tomu bezesporu měl.²⁵

Napoleon už 8. prosince 1812 opustil svoji armádu a odcestoval do Paříže. Chtěl tím předejít vnitropolitickým otřesům a komplikacím. Zásadní část Napoleonovy armády byla zničena. Napoleon neměl možnost upravit tyto ztráty a celý systém spojenců se začal hroutit.²⁶

Napoleonovi se připisuje tento výrok z doby jeho vyhnanství:

„Možná, že jsem udělal chybu, když jsem táhl až do Moskvy, možná, že jsem jednal nesprávně, když jsem tam zůstal příliš dlouho, ale od vznešenosti ke směšnosti je jenom krok. Necht' rozsoudí potomci.“ V roce 1813 prohrál další bitvu u Lipska. Historikové ji nazývají „bitvou národů“. Na začátku roku 1814 vstoupily na francouzské území spojenecké armády a 31. března 1814 v 10 hodin dopoledne vjel do pařížských ulic v čele spojeneckých vojsk ruský car Alexandr I. Několik hodin předtím přijal do svých rukou kapitulaci Paříže ruský hrabě, plukovník Michail Fjodorovič Orlov. Byl za to povýšen na generála.²⁷

Ruská armáda pochodovala po Evropě vítězným pochodem jako armáda osvoboditelů. Samotní vojáci a důstojníci se považovali za takové, jaké můžeme například citovat ze slov děkabristy V. S. Norova: „Opustili jsme Rusko a nyní se pohybujeme po cizích zemích. Ne abychom tyto země zabrali, ale abychom je mohli osvobodit.“²⁸

Vojáci, kteří se cítili jako osvoboditelé Evropy, se nemohli doma cítit komfortně. Bylo to kvůli cenzuře, omezení svobody myšlení a dalších důsledků autokracie, kde významná část populace žila ve stavu zotročených rolníků. Osvoboditelé Evropy se doma necítili svobodnými.²⁹

²⁴ JŮN, Libor. *Napoleonské války*. Praha: Triton, 2005, s. 140.

²⁵ ŠEDIVÝ, Jaroslav. *Anatomie nezdařeného převratu*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Volvox Globator, 2000, s. 9.

²⁶ JŮN, Libor. *Napoleonské války*. Praha: Triton, 2005, s. 145.

²⁷ ŠEDIVÝ, Jaroslav. *Anatomie nezdařeného převratu*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Volvox Globator, 2000, s. 9.

²⁸ КУРАШОВ, В.А., ЕГОРОВА, Е.В. *Влияние заграничного похода 1813 - 1814 гг. на формирование движения декабристов*. [online].

Dostupné z: https://sciff.ru/wp-content/uploads/2020/07/Sciff_6_46.pdf

²⁹ Tamtéž

Mnozí doufali, že již bude lépe, že tato válka, která urputností bojů, lidskými oběťmi a utrpením přesáhla vše, co do té doby Evropa zažila, bude poslední. Mnozí si také mysleli, že porážka Bonaparta přinese „svobodu národům.“ Ruský car a pruský král neválčili s Francouzi jen proto, aby dali Evropě svobodu, jak to ještě na jaře roku 1813 vyhlášovali ve svých proklamacích. Carské Rusko chtělo využít úspěchu v roce 1812 k obnově svého výrazného mocenského postavení v Evropě. Fridrich Vilém II. chtěl naopak obnovit Prusko, které po porážkách v letech 1806-1807 stálo na pokraji zániku. Jakmile válka skončila a napoleonské impérium bylo poraženo, do Vídně byl svolán kongres, kde se vítězové měli dohodnout o dělení kořisti. Vídeňský kongres byl ale nakonec střetnutím ruské a rakouské diplomacie.³⁰

V letech 1814 až 1815 vyvstala otázka, co dále s Evropou. Přemýšleli nad tím, jak nejlépe odstranit následky vleklých válek a zničený kontinent uvést do stavu co možná největší stability. Každá z hlavních mocností, které se nejvíce zasloužily o Napoleonův pád (tj. Velká Británie, Rakousko, Rusko a Prusko), měla pochopitelně vlastní koncept řešení. Proto v některých okamžicích dokonce hrozil nový ozbrojený konflikt. I přes protesty krále Ludvíka XVIII. bylo s jeho zemí naloženo jako s poraženým státem. Francouzské diplomacii se ale podařilo vyjednat velmi výhodné mírové podmínky. Mír, který byl podepsán 30. května 1814 Francií, čtyřmi výše zmíněnými mocnostmi a také Švýcarskem, Švédskem, Portugalskem a dodatečně i Španělskem, navrátil království Ludvíka XVIII. do hranic z 1. ledna 1792. Znamená to, že mu ponechal některé územní zisky z let revoluce, jako byla například část Savojska, část Sárska nebo Avignon a Milhouse. Francie Velké Británii odstoupila některé své zámořské državy, jako je Ile de France (Mauricius), ostrov Svata Lucie, Tobago a Seychely. Paříž však nemusela platit ani jediný frank válečné náhrady. Také nebyla nucena navrátit nic z dřívějších kontribucí, a dokonce ani nebyla povinna navracet nic z uměleckých děl, která byla naloupena francouzskou armádou po celé Evropě. Pro evropskou budoucnost však byla důležitější ustanovení pařížského míru, která se přímo netýkala Francie. Vítězné mocnosti se zavázaly svolat do Vídně celoevropský mírový kongres, který měl přispět k vyřešení všech sporných otázek v novém poválečném uspořádání.³¹

Postavení Ruska se poté v Evropě změnilo. Nyní bylo vedoucí kontinentální mocností a také hlavním garantem vídeňského systému. Rusko nemělo vůči Evropě takové ambice jako Napoleon a rozšířením sféry zájmů navýšilo břímě politické odpovědnosti, které nebylo schopné dlouhodobě unést. Konzervativní politika byla snad přijatelná v roce 1815, ale nebyla udržitelná v dalších desetiletích. Rusko se dostalo na vrchol své imperiální moci, ale nakonec svou roli neuneslo. Po Vídeňském kongresu se nestalo hegemonem v Evropě, třebaže bylo nejsilnější kontinentální mocností. Francie nadále neztratila postavení velmoci, a to hlavně díky Rakousku a Velké Británii, které chtěly zachovat rovnováhu právě kvůli příliš silnému Rusku.³²

³⁰ ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 3.vyd. Praha: Lidové noviny, 1999, s. 390.

³¹ JŮN, Libor. *Napoleonské války*. Praha: Triton, 2005, s. 172,173.

³² VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVIČOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 182.

2.3. Děkabristické spolky

Děkabristé byli ruští revolucionáři, vesměs mladí důstojníci, kteří se poprvé pokusili o svržení absolutismu v Rusku (děkabr=rusky prosinec, odtud název).³³

Budoucí děkabristé byli mezi těmi, kteří se chovali k carovi s velkou láskou a respektem. Očekávali od něj změnu ruské reality, která jim připadala pod vlivem myšlenek romantismu a dojmů z toho, co viděli v Evropě, skutečnou katastrofou.³⁴

Historie děkabristů je neoddělitelně spjata s kontroverzní vládou císaře Alexandra I., který stál v čele státu po posledním palácovém převratu v Rusku. Alexandr zahájil svou vládu v relativně liberálním duchu, pokusil se o reformu stávajícího systému. Liberální část šlechty spojená s Alexandrem I. doufala, že budou provedeny reformy, a proto byla připravena podpořit jeho úsilí.³⁵

Platilo to zejména po vítězství ve Vlastenecké válce roku 1812 a úspěšném zahraničním tažení, v jehož důsledku mezinárodní autorita Ruska enormně vzrostla.³⁶

Potenciální reformy Alexandra I. měly vliv na počáteční fázi formování děkabristického hnutí. Ale jelikož je nesplnil, iluze o liberálním carovi byly prolomeny a staly se významnou emocionální ranou pro děkabristy.³⁷

Mladí důstojníci došli k závěru, že Rusko je tedy nutno osvobodit nejen zvenčí, ale i zevnitř, a proto v roce 1816 zakládají tajný spolek Svaz spásy (Svaz opravdových a věrných synů vlasti). Toto uskupení navazovalo na čtyři raně děkabristické spolky a zprvu bylo poznamenáno zednářskými praktikami. I přes různé rozpory ve svém kruhu dosáhli děkabristé vypracovaných stanov a dosáhli také společného cíle, jímž bylo vytvoření konstituční monarchie a zrušení nevolnictví.³⁸

Program reforem děkabristů požadoval zrušení nevolnictví, sečtení daně a nedoplatků, vznik publicity a poroty u soudu, zavedení svobody tisku a zrušení cenzury. Požadovali také svobodu všech vrstev před zákonem, tj. zrušení třídní nerovnosti, zrušení stavovských privilegií.³⁹

Mnohá děkabristická ustanovení představovala reformy, které měly společné rysy s těmi, které byly později v letech 1860-1870 provedeny v Rusku.⁴⁰

Manifest děkabristů z 13. prosince 1825 uváděl, co je vláda instruována provést. Měla vyrovnat práva všech stavů, vytvořit lokální správní úřady, zřídit národní gardu, zrušit starou armádu, zrovnoprávnit povinnosti vojenských odvodů u všech tříd, zřídit

³³ PEČENKA, Marek, LUŇÁK, Petr. *Encyklopedie moderní historie*. Praha: Libri, 1999, s. 101.

³⁴ КУРАШОВ, В.А., ЕГОРОВА, Е.В. *Влияние заграничного похода 1813 - 1814 гг. на формирование движения декабристов*. [online].

Dostupné z: https://sciff.ru/wp-content/uploads/2020/07/Sciff_6_46.pdf

³⁵ Tamtéž

³⁶ Tamtéž

³⁷ Tamtéž

³⁸ *Ottova encyklopedie obecných vědomostí* na CD-ROM, 1997.

³⁹ ЦАМУТАЛИ, А.Н., БЕЛЮСОВ, М.С. *190-летие восстания декабристов*. [online].

Dostupné z: <https://dspace.spbu.ru/>

⁴⁰ Tamtéž

justiční úřad s porotním systémem a zřídit systém pro volbu zástupců do Sněmovny národních zástupců, která musí v budoucnu zřídit státní předpisy a stálý vládní systém.⁴¹

Spolek využíval podpory různých tajných literárních kroužků, skrze něž mohl hlásat své idey. O dva roky později se tento svaz přejmenoval na Svaz dobročinnosti či Svaz blaha, ale v lednu roku 1821 byl rozpuštěn. Tomuto spolku se podařilo získat literární sdružení „Zelená lampa“, či „Svobodnou společnost přátel ruské společnosti“.⁴²

V letech 1818-1821 probíhají vlny nepokojů po celé zemi. V roce 1819 povstaly například Čugujevské vojenské osady, objevují se také selské nepokoje, donská oblast vře a v roce 1820 povstal také Semjonovský pluk, jeden z nejstarších pluků gardy (zde sloužila řada budoucích děkabristů). Bylo dosud nevídané, aby se bouřili elitní vojáci. Tyto nepokoje ale bohužel zůstaly bez úspěchu, neboť je panovník důrazně potlačoval. V této době mezi spiklenci koloval spis komedie *Hoře z rozumu* od spisovatele Alexandra Sergejeviče Griboedova. Autor zde popisuje základní mravní a společenské názory mladé ruské radikální generace na reformu tehdejší společnosti. Ústy hlavní postavy kritizuje nevolnictví, bezduchý dril v armádě, odmítá protekcionářství a úplatkářství, také se vysmívá nevzdělanosti, omezenosti a také prázdnotě salónní společnosti. Spis byl děkabristy velmi vítán, ale Griboedov byl toho názoru, že převrat uspěje jen s podporou lidu.⁴³

Panovník se dozvěděl o Svazu blaha a chtěl tento spolek zrušit. Uskutečnil se proto sjezd spolku v Moskvě, kde se měla nalézt nová koncepce. Uvnitř spolku se ale vytvořily dvě skupiny. Umírnění, kteří chtěli organizaci naoko rozpustit a radikálové, kteří chtěli uskutečnit atentát na cara. Nakonec Pestěl a jeho stoupenci (radikálové) zakládají na Ukrajině Jižní spolek. Onen Svaz blaha v Petrohradě zanikl a utvořil se z něj Severní spolek. V únoru 1822 je provedeno zatčení děkabristy, myslitele a básníka majora V. F. Raevského. V roce 1825 se pak Jižní spolek sjednocuje s organizací Sjednocení Slované (řada členů byla ovlivněna revolučním hnutím a chtěla, aby Slované utvořili společnou federaci republik (včetně Čech a Moravy)).⁴⁴

⁴¹ VERNADSKY, George. *A source book of Russian History: From Early Times to 1917*. Vol. II. Yale 1972, s. 518.

⁴² *Ottova encyklopedie obecných vědomostí* na CD-ROM, 1997.

⁴³ FRYNTA, Emanuel a kol. *Modří husaři*. Praha: Odeon, 1967, s. 14.

⁴⁴ FRYNTA, Emanuel a kol. *Modří husaři*. Praha: Odeon, 1967, s. 16.

2.4. Povstání děkabristů

Všechny plány děkabristů byly skrývány v největší tajnosti, ale i přesto se car Alexandr I. dozvěděl o existenci tajných spolků. Po sehnání velkého množství materiálů, které usvědčovaly tajné spolky z revolučních směrů, přišly tyto zprávy carovi pozdě. Alexandr se nakazil tyfem v průběhu vyjížděky na Krym a zemřel 1. prosince 1825, aniž učinil nějaká opatření proti tajným spolkům. Jelikož nezanechal po sobě žádného potomka, na trůn měl nastoupit nejstarší syn jeho bratra Konstantin Pavlovič. Ten ale nechtěl přijmout vládu, a proto právo na trůn přešlo na jeho dalšího bratra Mikuláše. Tohoto zmatku využili členové Severního spolku v čele s knížetem Trubeckym.⁴⁵

Jejich plán byl následující. Ráno 14. prosince povstalecké pluky vypochoďují na Senátní náměstí. Souběžně s těmito akcemi se námořníci a vojáci izmailovského pluku zmocní Zimního paláce a pevnosti Petra a Pavla a zatknou císařovu rodinu. Po úspěšném dokončení postaví pluky tábor mimo město, aby střežily „revoluční město“. V případě neúspěchu má každý přijít do novgorodských osad. Jedná se o tzv. plán metropolitního povstání, který byl téměř realizován 14. prosince na Senátním náměstí.⁴⁶

13. prosince se v bytě básníka Ryleeva měla konat poslední schůze Severního spolku. Kníže Trubeckij měl ale spor s Ryleevem o vojenském vystoupení, které mělo proběhnout následující den. Trubeckij chtěl nejspíše ustoupit od akce a přísahat věrnost novému carovi, jestliže se nepodaří vzbouřit určitý počet vojáků. Ryleev ale nehodlal tuto akci za žádného případu odvolat. Děkabristé se také dozvěděli o podezření ze spiknutí, o kterém jim dali vědět členové Jižního spolku. Kníže Trubeckij chtěl proto upustit od povstání. Na druhý den se ale nakonec před senátem sešel Moskevský pluk, který čítal asi 800 vojáků. Takto začal jeden z nejpamátnejších dnů v ruské historii.⁴⁷

Car Mikuláš I. vyšel z paláce a přijal hlášení, že Moskevský pluk povstal a odmítá Jeho Veličenstvu přísahat věrnost. Proto tedy okamžitě nařizuje, aby byla přivedena jízdní garda, jelikož ta má po přísaze a je možno se na ni spolehnout. Car ještě přikázal generálnímu gubernátoru Miloradoviči, aby se pokusil přesvědčit vojáky. Pronesl tedy následující řeč: „Vojáci! Kdo z vás byl se mnou u Ulmu, u Budyšina, u Lipska? Nikdo? Vskutku, tady není ani jeden ruský důstojník! Ne, tady jsou jen chlapečkové, výtržníci, zbojníci, mizerové, kteří poskvrnili ruský stejnokroj, vojenskou čest, jméno vojáka! Vy jste skvrna Ruska! Vy jste zločinci před carem, před Bohem! Co jste to zpunktovali? Nemeškejte ani minutu a padněte k nohám Jeho Veličenstva.“ Miloradovič byl dobrým řečníkem, a proto někteří z vojáků začali provolávat „ať žije náš císař Konstantin“. Ale jeden z vojáků, P. Kachovskij, vystřelil a místo cara zasáhl Miloradoviče.⁴⁸

⁴⁵ MACŮREK, Josef. *Dějiny východních Slovanů II. (od Petra Velikého do pol. 19. stol.)*. Praha: Melantrich, 1947, s. 172.

⁴⁶ ПАРШИНА, А.В. *Иберо - американские революции и планы восстания декабристов*. [online]. Dostupné z: <https://dspace.spbu.ru/>

⁴⁷ ŠEDIVÝ, Jaroslav. *Anatomie nezdařeného převratu*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Volvox Globator, 2000, s. 161.

⁴⁸ FRYNTA, Emanuel a kol. *Modří husaři*. Praha: Odeon, 1967, s. 7.

Povstání bylo nakonec řešeno dělostřeleckou palbou. Na náměstí bylo vypáleno asi pět ran z děla a potom ještě dvě na řeku Něvu, kde Michajl Bestužev s pomocí svých poddůstojníků sestavoval oddíl vojska, s nímž chtěl táhnout po ledě k Petropavlovské pevnosti a obsadit ji tak. Na náměstí bylo mnoho raněných vojáků a mezi nimi i mnoho civilistů a do prchajících vojáků vjížděli jízdní gardisté. Generálové Benkendorf a Alexej Orlov (nevlastní bratr M. Orlova) sestavili hlídky k pronásledování účastníků vzpoury. Ihned 15. prosince 1825 podepsal car Mikuláš I. řadu zatykačů na důstojníky a před půlnocí přiváděli do Zimního paláce první zatčené, které vyslýchal sám car.⁴⁹

Skoro všichni čelní děkabristé byli zatčeni policií. Generál vyslýchal zajatce a Mikuláš I. ve vedlejších pokojích naslouchal a rafinovanými prostředky se z nich snažili vytáhnout všechna tajemství.⁵⁰

Historik Safonov uvádí, že se povstalci nepokoušeli donutit Senát, aby přijal jejich požadavky, ale chtěli jej přinutit, aby podpořil plány povstání. To znamená, že se děkabristé snažili obejít bez krveprolití a použití zbraní, provést tak úspěšnou akci „mírovým tlakem na úřady“. Safonov se nadále domnívá, že Trubeckij navrhl carovraždu, aby se předešlo krvavému povstání.⁵¹

Mikuláš I. se tedy povedlo potlačit povstání 14. prosince 1825. Ležel před ním ale nelehký úkol. Musel vysvětlit lidu, co se stalo. A. N. Bludov na rozkaz mladého císaře nechal 15. prosince otisknout článek do Dodatků Petrohradských zpráv. Právě takhle vypadala oficiální verze: zpočátku se snažil Mikuláš I. vykreslit toto povstání jako „nešťastnou událost“, která ohromila tento očekávaný den. Povstání bylo prezentováno jako dílo několika „šilenců“, kteří „pro sebe nenašli jiné komplice, než několik opilých vojáků a prostý lid“.⁵²

Avšak poté Mikuláš I. byl nucen uznat, že povstání bylo součástí spiknutí, které ohrožovalo celou Evropu a v Rusku vzniklo pod vlivem idejí, které přišly ze zahraničí.⁵³

Výslechy zatčených děkabristů trvaly téměř půl roku. Před soud bylo postaveno 579 osob, ze kterých bylo 456 vojáků (79 %). Obžalovaní byli rozděleni do čtyř tříd a pro každou třídu byl navržen jiný způsob trestu. Pět hlavních obžalovaných-Pestěl, Ryleev, Muravjev-Apostol, Bestužev-Rjumin a Kachovskij-byli odsouzeni k smrti provazem. Ostatní byli odsouzeni na doživotí nebo posláni na Sibiř a odsouzeni ke dvacetileté nucené práci.⁵⁴

Ti, co byli odsouzeni na Sibiř, museli nastoupit do sibiřských dolů a konali tam nekonečně těžkou práci. Jen několik z nich se při korunovaci Alexandra II. mohlo vrátit po třiceti letech do vlasti. Ostatní, kteří byli ještě naživu, zůstali v osadních okresech a stali se tam

⁴⁹ ŠEDIVÝ, Jaroslav. *Anatomie nezdařeného převratu*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Volvox Globator, 2000, s. 171.

⁵⁰ LENNHOFF, Eugen. *Tajné politické společnosti, Svazek I. Illumináti, karbonáři, děkabristé*. Praha: DharmaGaia, 1997, s. 176.

⁵¹ ПАРШИНА, А.В. *Иберо – американские революции и планы восстания декабристов*. [online]. Dostupné z: <https://dspace.spbu.ru/>

⁵² ЦАМУТАЛИ, А.Н., БЕЛЮСОВ, М.С. *190-летие восстания декабристов*. [online]. Dostupné z: <https://dspace.spbu.ru/>

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ LENNHOFF, Eugen. *Tajné politické společnosti, Svazek I. Illumináti, karbonáři, děkabristé*. Praha: DharmaGaia, 1997, s. 178.

například pomocníky sedláků a učitelé mnoha set dětí. Přestože skončil puč děkabristů krveprolitím a hrůzou, myšlenka svobody nezahynula. Třebaže ideje děkabristů byly na svou dobu příliš pokrokové, jen jejich skutek zrodil ohromný mravní úspěch. Bylo dokázáno že jsou v Rusku muži, kteří se dovedou obětovat bez vyhlídky na vítězství, a že umějí zemřít za svobodu.⁵⁵

Se selháním děkabristů bude ruský monarchistický absolutismus pokračovat až po další století a nevolnictví bude oficiálně zrušeno až v roce 1861. Ačkoli byli děkabristé poraženi, provedli určitou změnu v režimu. Jejich nespokojenost přinutila Mikuláše I. obrátit pozornost „dovnitř státu“ což znamenalo, že se musel věnovat otázkám říše.⁵⁶

Přestože byla vzpoura během Mikulášovy vlády zakázaným tématem, Alexander Hercen umístil profily popravených děkabristů na obálku svého radikálního periodika „Polární hvězda“. Alexandr Puškin adresoval básně svým děkabristickým přátelům, Nikolaj Někrasov napsal dlouhou báseň o manželkách děkabristů a Lev Tolstoj začal psát román o tomto liberálním hnutí, které se později vyvinulo v knihu „Vojna a mír“.⁵⁷

Děkabristé patřili do jisté míry k palácovým revolucionářům, kteří chtěli umístit svého kandidáta na trůn. Ale jelikož chtěli děkabristé realizovat liberální politický program, byla jejich vzpoura považována za počátek revolučního hnutí.⁵⁸

⁵⁵ Tamtéž, s. 180.

⁵⁶ BILLINGTON, James H. *The Icon and the Axe: An Interpretive History of Russian Culture*. Alfred A. Knopf, 1966.

⁵⁷ HOSKING, Geoffrey. *Russia and the Russians: A History*. Cambridge, Massachusetts. Harvard University, 2011.

⁵⁸ JULICHER, Peter. *Renegades, Rebels and Rogues Under the Tsars*. McFarland & Company, 2003.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Děkabristé

Vznik

Kdy a jak se v Rusku objevili první revolucionáři – děkabristé? Na tuto otázku lze odpovědět jednoduše i složitě zároveň. Jednoduše, protože téměř všechny děkabristické prameny nám jsou známy. Problém je v tom, že je jich mnoho a jsou různorodé.

Hlavním zdrojem revoluční ideologie děkabristů byly rozpory v realitě ruského života, tj. mezi potřebami národního rozvoje a feudálně-nevolnickým řádem, který národní pokrok zpomaloval. Nejvíce nepřijatelné bylo pro pokrokovou část ruského národa nevolnictví. To ztělesňovalo veškeré zlo feudalismu, kdy všude vládl despotismus, svévole, občanské bezpráví větší části národa, ekonomická zaostalost země a sociální kolize, které ji trýznily. Ze života samotného a také z pokrokové literatury (obzvláště z knihy A. N. Radiščeva „*Cesta z Petrohradu do Moskvy*“ a komedie D. I. Fonvizina „*Výrostek*“) čerpali budoucí děkabristé podněty, které je přivedly k závěru, že nevolnictví je potřeba zrušit a absolutistické Rusko reformovat ze samoděržaví na konstituci. Tyto myšlenky se zrodily ještě před válkou v roce 1812, ale válka jejich politickou uvědomělost silně urychlila.

Ve válce proti Napoleonovi bojovalo 115 budoucích děkabristů (všichni, kteří byli tehdy schopni nosit zbraně). Dokonce i šestnáctiletý Nikita Muravjev utekl na frontu z rodného domu. Všichni děkabristé, kteří se zúčastnili války, byli vyznamenáni. Jen za bitvu u Borodina bylo vyznamenáno šest z nich, včetně P. I. Pestěla a M. S. Lunina, kteří obdrželi zlaté kordy s nápisem „Za statečnost“. Válka definitivně probudila v děkabristech revoluční myšlení, jelikož je svedla dohromady s obyčejnými dělníky, řemeslníky atd., a to ne jako pány s nevolníky, ale jako spolubojovníky za obranu vlasti, a přiměla je více než kdy jindy myslet na osud Ruska a jeho národa. A. A. Bestužev otevřeně nazýval válku v roce 1812 jako „počátek svobodomyšlnosti v Rusku“. „Byly jsme děti roku 1812,“ oznámil M. I. Muravjev-Apostol jménem všech děkabristů.

Vliv války v roce 1812 na budoucí děkabristy ještě posílila zahraniční tažení v letech 1813-1815, kdy na vlastní oči uviděli to, co znali pouze z evropské literatury a z doslechu: život lidí bez nevolnictví. A. A. Bestužev uváděl: „Srovnání s naší situací pochopitelně vyvolalo otázku, „proč tomu tak není i u nás?“. Budoucí děkabristé „se nakazili“ náladou, kterou V. O. Ključevskij příhodně nazval „patriotským zármutkem“. Vidět ruský národ, který považovali za „nejslavnější a nejmocnější v Evropě“, v nevolnických okovech po historických vítězstvích v letech 1812-1815, bylo nesnesitelné. Od této chvíle prudce vzrostl jejich zájem, který se zrodil ještě před rokem 1812, o evropskou osvíceneckou filozofii, o legislativu Anglie, o konstituce USA, Francie, Španělska a o politická kataklyzmata Západu v letech 1812-1815, které dle slov Pestěla „seznámily intelektuály s revolucemi, s možnostmi a výhodami jejich provedení“.

Pokrokoví šlechtici, včetně důstojníků a některých generálů a vyšších úředníků, očekávali, že Alexandr I., který porazil Napoleona, dá ruským rolníkům svobodu a zemi ústavu. Jakmile však postupně vycházelo najevo, že car jim neposkytne ani jedno, ani druhé, byli všichni čím dál více zklamáni. Aureola reformátora se jim vytrácela před očima, obnažovala se skutečná tvář samovládců a feudálů. Symbolickou byla ta část, které byli svědci budoucí děkabristé. V „*Zápisích*“ I. D. Jakuškina se můžeme dočíst, jak v létě roku 1814 Petrohrad slavnostně vítal gardu, která se vrátila z Paříže. „Car se objevil na nádherném ryzákovi s vytaseným kordem, připraven sklonit jej před carevnou. A my jsme ho obdivovali. Ve stejnou chvíli však carovi těsně před jeho koněm, přeběhl přes ulici rolník. Car pobídl koně a s taseným kordem se na rolníka vrhl. Policie rolníka zbilá. Nemohli jsme uvěřit svým vlastním očím a odvrátili se, stydíce se za našeho milovaného cara. Tehdy jsem se v carovi prvně zklamal. Bezděky jsem si vzpomněl na kočku, která se proměnila v krasavici, a která nemohla pohlédnout na myš, aniž by se na ni vrhla.“

Zejména v roce 1814 podniká hnutí děkabristů své první kroky. Postupně jsou vytvořeny čtyři spolky, které vstoupily do historie jako tzv. raně děkabristické. Neměly žádné stanovy, žádný program, ani žádnou jasnou organizaci, dokonce ani přesnou strukturu, ale zabývaly se politickými diskusemi o tom, jak změnit „zlo stávajícího řádu věcí“. Zapojovali se do nich velmi různí lidé, kteří se z větší části později stali významnými děkabristy.

V čele Řádu ruských rytířů stáli dva potomci vyšší šlechty, hrabě M. A. Dmitriev-Mamonov a gardový generál M. F. Orlov. První z nich byl synem A. M. Dmitrieva-Mamonova, jednoho z nejbohatších lidí Ruska, oblíbence Kateřiny II. V roce 1812 A. M. Mamonov založil na své vlastní náklady celý pluk, aby bojoval v bitvě proti Napoleonovi. M. F. Orlov byl synovcem G. G. Orlova, dalšího oblíbence Kateřiny II., a zeť jednoho z nejslavnějších hrdinů roku 1812 N. N. Raevského. Proslavil se v tažení v letech 1812-1814. Právě M. F. Orlov, přijal kapitulaci Paříže 30. března roku 1814. Členy Řádu byli také dva významní děkabristé, a to N. I. Turgeněv a M. N. Novikov (synovec významného osvícence 18. století N. I. Novikova), dále legendární partyzán Denis Davydov a pravděpodobně i A. Ch. Benkendorf (budoucí velitel četníků). Řád měl v plánu zavést v Rusku konstituční monarchii, ale nedohodl se na akčním plánu, protože ani mezi účastníky řádu neexistovala jednotná shoda. Davydov napsal o Orlovi následující: „Bez ohledu na to, jak je silný, ani on, ani Mamonov nemohou zbavit Rusko absolutismu.“

Posvátné sdružení důstojníků generálního štábu mělo také dva vůdce. Byli jimi bratři Muravjevové – Nikolaj Nikolajevič (jež se později stal slavným vojevůdcem, hrdinou krymské války a také místodržícím Kavkazu Muravjev-Karskij) a Alexandr Nikolajevič (posléze zakladatel Svazu spásy a po udělení amnestie se stal generálem a guvernérem vojska Nižního Novgorodu). Poté se k nim připojil třetí z bratrů Muravjevových, Michal Nikolajevič (později zvaný „Kat“), účastník tažení v letech 1812-1814. Připojili se k nim také studenti Lycea v Carském Sele a nejbližší přátelé A. S. Puškina: I. I. Puščin a A. A. Dělvig. Posvátné sdružení žilo svůj život „republikovým“ způsobem. Jednu místnost důstojnických kasáren, kde členové sdružení žili, zdobil zvon, kterým se svolávali účastníci sdružení. Nejen, že odmítali nevolnictví, ale také snili o republice.

Semjonovské sdružení (důstojníků osobní stráže Semjonovského pluku) bylo největší z raně děkabristických organizací. Skládalo se z 15-20 lidí, včetně takových vůdců vrcholného děkabristu jako byli S. P. Trubecky, S. I. Muravjev-Apostol a I. D. Jakuškin. Sdružení působilo pouze několik měsíců v roce 1815. Poté se o něm dozvěděl Alexandr I. a nařídil „shromáždění důstojníků ukončit“. Za čtvrtou raně děkabristickou organizaci historici považují skupinu „prvního děkabristy“ V. F. Raevského v obci Kamenec-Podolske na Ukrajině, který vznikl kolem roku 1816. Dochovala se nám jména čtyř jejích členů (tři důstojníků a zemského lékaře) a dále známe několik politických Raevského básní, které jsou ideovou památkou skupiny.

Zde jsou například dva řádky z nich:

Čím vyšší je budova, tím má blíže ke zničení...

Kdo má blíže k žezlu, ten má blíže k pádu!

Všechny raně děkabristické spolky existovaly legálně nebo pololegálně a 9. února 1816 skupina členů Posvátného a Semjonovského sdružení v čele s A. N. Muravjevem, založila tajnou, první vlastní děkabristickou organizaci Svaz spásy. Z nových tváří sem vstoupili budoucí vůdci Severního a Jižního spolku Nikita Muravjev a Pavel Pestěl, básník a voják Fjodor Glinka, umělec-medailér a čestný člen Akademie umění hrabě F. P. Tolstoj (prastrýc Lva Tolstého). Také sem vstoupil M. S. Lunin, jedna z nejznámějších a možná i nejvýraznějších osob. Přítel Marta, Dionýsa a Venuše (jak jej nazýval Puškin) a člověk, o jehož mladickém věku, kolovaly legendy. V roce 1813 se nezalekl bránit čest přátel, když vyzval k duelu bratra cara Konstantina Pavloviče, a v roce 1816 se jako první z děkabristů nabídl k carově vraždě. Svaz spásy měl celkem 30 členů. Každý z nich se aktivně podílel na válečných taženích v letech 1813-1814, desítkách bitev, měl řadu vyznamenání, medailí a hodností (třidvacetiletý Alexandr Muravjev už byl plukovníkem!) a jejich průměrný věk byl 21 let.

Svaz spásy přijal stanovy, jejichž hlavním autorem byl Pestěl. Stanovy daly Svazu nový název, který se však v literatuře neujal (Společnost opravdových a věrných synů vlasti), a definoval jeho cíle, zničit nevolnictví a nahradit absolutismus konstituční monarchií. Vystala ale otázka: jak toho dosáhnout? Většina Svazu podle zásady „Názory vládnou světu“ navrhla připravit v zemi takové veřejné mínění, které by cara časem donutilo konstituci vyhlásit. Menší část hledala radikálnější opatření. Lunin navrhl vlastní plán, který spočíval v tom, že by oddíl odvážlivců v maskách zkřížil cestu carskému kočáru putujícímu do Carského Sela a cara ubodal. Když Pestěl v reakci na to začal dokazovat, že by spiklenci nejdříve museli založit tajnou společnost, zkoordinovat své názory, vypracovat ústavu atd., Lunin jeho myšlenku „nejdříve napsat encyklopedii a až poté zahájit revoluci“ nespokojeně odmítl.

Spory uvnitř Svazu spásy sílily. V září roku 1817, kdy stráž doprovázela carskou rodinu do Moskvy, členové Svazu (hlavně gardové důstojníci) uspořádali poradu známou jako moskevské spiknutí. Zde se k carovraždě nabídl kapitán štábu I. D. Jakuškin.

„Jakuškin tasil mlčky tam
svůj kinžál kralovražedný.“⁵⁹

Tak o tom psal Puškin v 10. hlavě „*Evžena Oněgina*“.

Ve skutečnosti se Jakuškin nabídl, že nepoužije dýku, ale pistoli, a to rovnou dvě. Při odchodu Alexandra I. z chrámu Zesnutí Panny Marie chtěl po bohoslužbě zabít jednou pistolí cara a tou druhou sebe samého, přičemž by napodobil šlechtický duel, s oboustranně fatálním výsledkem. Jakuškinovu myšlenku podpořilo jen pár jedinců, téměř všichni se děsili o ní, byť jen mluvit. Výsledkem bylo, že Svaz zakázal atentát na cara kvůli „nedostatku prostředků k dosažení cíle“, jak později v šetření vysvětlil S. I. Muravjev-Apostol (považovalo se za možné zabít cara, ale spiklenci by už neměli sílu pro následný převrat).

Spor zavedl Svaz spásy do slepé uličky. Aktivní členové Svazu se rozhodli zlikvidovat svou organizaci a vytvořit novou, jednotnější, širší a efektivnější. Zatímco se vytvářely stanovy nového svazu, děkabristé se ve snaze využít všechnen čas a udržet lid vhodný pro spiknutí, domluvili na vytvoření dočasné společnosti, která by tyto jednotlivce sjednotila a připravila na vstup do nového svazu. A tak byl v Moskvě v říjnu roku 1817 založen Vojenský spolek, druhá tajná společnost děkabristů.

Vojenský spolek hrál roli kontrolního filtru. Přes tuto společnost procházeli hlavní kádry Svazu spásy a noví lidé, které bylo třeba prověřit. Výsledkem bylo, že jedna (velká) část členů Vojenského spolku ustála revoluční zkoušku a byla přijata do Svazu blahobytu, zatímco druhá část se od hnutí vzdálila. Mezi těmi, kteří odešli, nebyli jen náhodní lidé. Například bratři V. A. a L. A. Perovští – později velcí hodnostáři s jedinečným rodokmenem: vnuci nekorunovaného cara, oblíbence a manžela císařovny Alžběty Petrovny A. G. Rozumovského a dědečkové carovraha Sofie Perovské. Od děkabristů také odešel Pavel Alexandrovič Katenin, dramatik a básník (od roku 1833 akademik), přítel A. S. Puškina a A. S. Griboedova, autor populární revoluční hymny v 19. století:

Naše vlast trpí pod
jařmem tvým, ach darebáku! Šlechtický
despotismus nás utlačuje, tak
svrhne trůn i cara.

V lednu 1818 byl Vojenský spolek rozpuštěn a místo něj začal působit Svaz blahobytu, třetí tajná společnost děkabristů. Tento svaz měl již přes 200 členů. Mezi nimi se opět objevili M. F. Orlov a N. I. Turgeněv, kteří nebyli členy Svazu spásy, stejně jako plukovník P. Ch. Grabbe, (dříve oblíbený pobočník generála M. B. Barclay de Tolly a později generál-pobočník, kozácký ataman donského vojska a také hrabě), který se k děkabristům připojil poprvé, a později i slavný filozof P. J. Čaadajev, adresát Puškinova dopisu „Zatímco hoříme svobodou“. Svaz blahobytu měl stanovy nazvané Zelená kniha (podle barvy vazby, zelená je barva naděje). Sestavila je komise složená z Nikity a Michala Muravjevových, S. P. Trubeckého a P. I. Kološina. Za základ si vzali stanovy z pruské

⁵⁹ PUŠKIN, Alexandr Sergejevič, Josef HORA, Josef LIESLER a Bohumil MATHESIUS. *Eugen Oněgin*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, 1956, s. 293.

tajné vlastenecké společnosti z let 1808-1810 Tugendbund (Svaz ctnosti) a odebrali z nich požadavek na ochranu stávajícího systému. Ne nadarmo si děkabrista V. L. Davydov (nevlastní bratr generála N. N. Raevského a bratranec A. P. Ermolova a Denise Davydova) hrál se slovy, že on nebyl členem Tugendbundu, ale buntu. Podle stanov byl Svaz blahobytu rozdělen na výkonné výbory. Hlavním byl základní výkonný výbor v Petrohradu. Byly mu podřízeny obchodní a vedlejší výkonné výbory jak v hlavním městě, tak i na místní úrovni v Moskvě, Nižním Novgorodu, Poltavě, Kišiněvě, Tulčynu (vedlejší výkonné výbory připravovaly kandidáty na vstup do Svazu). Výkonných výborů, obchodních, i vedlejších, bylo celkem 15. V čele obchodního výkonného výboru v Tulčynu stál Pestěl. Kromě toho řídil Svaz blahobytu svobodné společnosti, tedy legální literární skupiny, takové jako Svobodná společnost milovníků ruské slovesnosti v Petrohradě a Společnost hlasitého smíchu v Moskvě. Součástí literární společnosti Zelená lampa, která představovala vedlejší výbor Svazu blahobytu, byl i A. S. Puškin.

Největší básník Ruska, kterého, dle vyjádření F. F. Vigela, „osud sám vždy strkal do centra nespokojených“, si byl blízký s mnohými děkabristy. Přátelil se například s K. F. Rylejevem, M. F. Orlovem, M. S. Luninem, V. K. Kjuhelbekerem, V. F. Rajevským, V. L. Davydovem, zejména s I. I. Puščinem, a znal se s P. I. Pestělem, Nikitou Muravjevem, S. P. Trubeckym, N. I. Turgeněvem, S. I. Muravjevem-Apostolem, I. D. Jakuškinem, S. G. Volkonskym a s mnoha dalšími. Při setkání v Michajlovském v lednu roku 1825 mu Puščin řekl o existenci tajné společnosti a možná i o jejích plánech. Děkabristé považovali Puškina za stejně smýšlejícího, ale nepřijali jej do organizace hlavně proto, že ho chtěli uchovat pro Rusko jako básníka a chránit ho tak před trestem.

Svaz blahobytu oproti Svazu spásy byl jak početnější, tak demokratičtější. Mohli do něj být přijati nejen šlechtici, ale obecně všichni svobodomyšlní muži od 18 let. Pokud jde o ženy, stanovy je doporučovaly využívat k šíření myšlenek Svazu blahobytu.

V dochovaném textu ze Zelené knihy byly dány úkoly, známé všem členům Svazu, zejména vytvoření pokrokového veřejného mínění, které by připravilo přibližně do roku 1840 „všeobecný rozmach rozumu“ tj. revoluci (jak se dalo pochopit, nicméně přímo se o tom nemluvilo). Za tím účelem nařizovala Zelená kniha každému z členů Svazu, aby si vybral jedno ze čtyř „odvětví“ působnosti: filantropie, vzdělání, soudnictví a všeobecné hospodářství. Tón Zelené knihy byl natolik vlastenecký, že se jeden z jejích autorů Michal Muravjev dokonce nabídl, že ji předloží ke schválení Alexandru I. Zelená kniha pak byla důvodem, proč M. N. Pokrokovskij kvalifikoval Svaz blahobytu jako „pestrou kopu žvanících intelektuálů“ jako Repetilov z „Hoře rozumu“, který se chlubil před Čackym:

Máme společnost a tajná shromáždění

Ve čtvrtky. Nejtajnější svaz....

Plácáme a plácáme.

Tento „nejtajnější svaz“ repetilovců je podle M. N. Pokrovského „nepochybná karikatura“ mířená Svazu blahobytu. Dobré úmysly Zelené knihy měly ale ve skutečnosti konspirační účel. Text, který se zachoval, je pouze její první částí. Podle Pestěla obsah „nebyl nic jiného, než prázdné odvrácení se od skutečného cíle v případě otevření společnosti“. Skutečný „tajný“ cíl (jak se při pátrání vyjádřil A. N. Muravjev) byl formulován ve druhé

části Zelené knihy, která byla známá pouze členům Základního výkonného výboru. Svaz blahobytu považoval za svůj „tajný“ cíl zničení absolutismu a nevolnictví, tj. sledoval cíl Svazu spásy. Ale od roku 1820 Svaz blahobytu pokračoval dále. Na historickém zasedání Základního výkonného výboru v petrohradském bytě Fjodora Glinky (poblíž Mariinského operního divadla) v lednu 1820 Pestěl vypracoval zprávu o formách státního zřízení, kde přednesl „všechny výhody a nevýhody jak monarchistické, tak i republikánské vlády“. Poté se všichni účastníci zasedání jednohlasně vyslovili pro republiku. Tím byl poprvé stanoven úkol transformace Ruska na republiku. Když Svaz blahobytu definoval svůj nový cíl, zajistil si prostředky pro jeho dosažení. Když Svaz nebyl jednomyslný v otázce, jak dosáhnout kýženého cíle, tak to udělal nový svaz na svém sjezdu v Moskvě (začátkem ledna 1821), když zvolil taktiku vojenské revoluce, kterou se řídili děkabristé od nynějška až do konce, ve všech fázích hnutí.

Podstata taktiky vojenské revoluce byla následující: státní převrat provádí armáda bez účasti národa, i když pro jejich vlastní dobro. Existuje řada důvodů, proč děkabristé zvolili právě tuto taktiku. Za prvé všichni byli šlechtici, odtržení od prostého lidu, a báli se živelnosti rozzlobeného národa. Jak Trubecký předpokládal: „S povstáním rolníků, se neodvratně spojí všechny hrůzy, jaké si nikdo nedokáže ani představit.“ Takový názor byl plně oprávněný, protože národ v Rusku byl tehdy politicky negramotný a zasažený ničivým virem Pugačova. Podobný názor sdíleli ne jenom umírnění děkabristé jako V. I. Štejngel, ale také radikálové jako Alexandr Bestužev. Navíc, děkabristé byli zpravidla zástupci vojenské šlechty, důstojníci a generálové, což je vedlo k soustředění se na armádu. Brali v úvahu zkušenosti nabitě z palácových převratů v Rusku v 18. století, zejména převrat 11. března 1801, kdy se Pavel I. stal obětí důstojnického spiknutí. Svou roli nakonec sehrály i zkušenosti z vojenských revolucí na Západě v letech 1820-1821 (ve Španělsku, Portugalsku, Neapoli a Piemontu), které utvrdily děkabristy v tom, že právě taktika vojenské revoluce jim přinese úspěch. Rok 1820 lze ve vývoji děkabristismu považovat za rozhodující. I když děkabristé do té doby podporovali výsledky francouzské revoluce 18. století, stále považovali za nepřijatelný její hlavní prostředek – národní povstání. Proto pochybovali, zda revoluci v zásadě přijmout. Pouze nalezení taktiky vojenské revoluce, jak poznamenal V. V. Pugačov, z nich nakonec udělalo revolucionáře.

Mimochodem, řada členů Svazu spásy vystupovala proti radikalismu v plánech a taktice. Zejména s cílem urovnat rozdílné názory byl svolán lednový sjezd v Moskvě v roce 1821 pro zplnomocněné členy výkonných výborů Svazu. Shromáždilo se 11 členů, téměř všichni umírnění: N. I. Turgeněv, F. N. Glinka, P. Ch. Grabbe, I. G. Burcev, M. N. Muravjev, bratři I. A. a M. A. Fonvizinovi a další. Radikály byli pouze generál M. F. Orlov a jeho pobočník K. A. Ochotnikov, který, přirozeně, sdílel názory svého generála. Orlov na sjezdu vystoupil s překvapivým projevem. Žádal okamžitý vojenský převrat a chtěl sám převzít iniciativu a uskutečnit převrat se svou 16tisícovou gardovou divizí. Sjezd jeho návrhy odmítl a označil je za „divoké“. Orlov poté „práskl dveřmi“ a navždy opustil sjezd i Svaz. Druhé pozdvižení na sjezdu vyvolala informace od F. N. Glinky, že se carští agenti dostali na stopu spiklenců. Aby je svedli z cesty, sjezd se rozhodl fiktivně zrušit Svaz a pod touto záminkou odstranit nespolehlivé členy a vytvořit novou, ještě více konspirační organizaci. Umírnění (mezi nimi M. N. Muravjev, budoucí „Kat“) schválili rozpuštění Svazu a hnutí opustili a radikálové začali budovat dvě nové organizace.

Tajné spolky v letech 1821-1825

V roce 1821 vstoupilo děkabristické hnutí do nové fáze. Na severu a jihu země paralelně vznikají zcela vyspělé revoluční organizace, které rozvíjejí programy všestranné reformy Ruska a konkrétní plány k jejich realizaci. Dříve, již v únoru 1821, byl založen Jižní spolek. Jeho součástí byly tři výkonné výbory v malých ukrajinských městech. Hlavním výkonným výborem byl Tulčynský, jelikož se velitelství 2. armády umístěné na Ukrajině nacházelo v Tulčynu. V čele rady byl P. I. Pestěl-oblíbený pobočník vrchního velitele armády polního maršála P. Ch. Vitgenštejna. V čele Vasilkovského výkonného výboru byli S. I. Muravjev-Apostol a M. P. Bestužev-Rjumin. Kamenský výkonný výbor vedl V. L. Davydov a generál a kníže S. G. Volkonskij. Byl to vnuk a švagr dvou polních maršálů, hrdina z roku 1812, jehož portrét byl namalován pro Vojenskou galerii carského Zimního paláce. Všechny výkonné výbory byly spravovány direktivní vládou tří osob. Ta byla složena z P. I. Pestěla (zvolený předseda společnosti), generála 2. armády A. P. Jušněvského a z obyvatele Petrohradu Nikity Muravjeva – poslední pro komunikaci se Severním spolkem, který byl vytvořen současně. Po Muravjevově odchodu do Petrohradu byl vybrán jako třetí člen direktivní vlády S. I. Muravjev-Apostol. Skutečným vůdcem Jižního spolku byl Pavel Ivanovič Pestěl. Byl to syn sibiřského generálního guvernéra, plukovník, velitel pěchotního pluku Vjatka, hrdina bitvy u Borodina a Lipska. "Jako ohromná postava vládne spiknutí," napsal A. I. Gercen. „Skutečný Robespierre,“ tak ho nazval vyšetřovatel děkabristů, D. A. Borovkov. Každý, kdo znal Pestěla, obdivoval jeho inteligenci a sílu vůle, i když se báli jeho obrovské ctižádosti a nacházeli v něm velkou podobnost (dokonce i vnější) s Napoleonem. Polní maršál Vitgenštejn o něm řekl: „Hodí se na všechno. Nechte ho velet armádě nebo z něj udělejte ministra a bude vždy na svém místě.“ Zajímavou charakteristiku Pestěla zanechal známý zpátečník N. I. Greč: „Vyznačoval se zejména vysokým čelem a dlouhými předními zuby. Chytrý a zubatý!“ Byl to Pestěl, kdo vypracoval program Jižního spolku – slavné „Ruské pravdy“, nejvýznamnější památky ideologie děkabristů. Ruská pravda stanovila pro děkabristy dva hlavní cíle: zaprvé svrhnout samoděržaví a nastolit ruskou republiku a zadruhé, zrušit nevolnictví. Aby se zabránilo obnovení starého režimu bezprostředně po revoluci, navrhl Pestěl na chvíli, dokud nebude nový režim posílen, předat moc Prozatímní nejvyšší vládě s diktátorskými pravomocemi, a pak by měla Prozatímní vláda převést všechny pravomoci voleným orgánům. Nejvyšším zákonodárným orgánem měl být jednokomorový Národní Věče. Výkonným orgánem byla Státní Duma a uchovávacím orgánem byla Nejvyšší rada. Nižnij Novgorod se měl stát hlavním městem ruské republiky, s přihlédnutím k jeho geografickým výhodám a na znamení úcty k „starobylosti Nižního Novgorodu“. Stavovské výsady podle „Ruské pravdy“ byly zničeny a všechna panství sloučena „do jednoho panství – občanského“. Všem ruským mužům ve věku od 20 let byla přidělena hlasovací práva bez majetku a vzdělání. Byla jim zaručena svoboda slova, povolání a náboženství. Místo stavovských soudů (zvláště pro šlechtice, měšťany, rolníky, duchovenstvo) byl zaveden společný a rovný soudní proces pro všechny občany. Nevolnictví bylo bezpodmínečně zrušeno. "Šlechta se musí v každém případě vzdát odporné výhody, že budou navždy vlastnit jiné lidi," uvedla Ruská pravda. Rolníci byli osvobozeni od půdy bez výkupného a dostávali 10-12 děsjatin na rodinu, za což Pestěl napůl omezil (i když nezničil) pozemkové vlastnictví. Autor Ruské pravdy věřil, že „země

je majetkem celé lidské rasy“, nikoli jednotlivců, ale na druhé straně „úsilí a práce jsou zdroji vlastnictví“, a tedy ten, kdo obdělává půdu, má právo ji vlastnit. Zde existují dva vzájemně se vylučující principy. Pestěl však nevylučoval z Ruské pravdy jeden z nich, ale oba spojil.

Celá země v každé volosti byla rozdělena do dvou fondů – veřejného a soukromého. Pozemky veřejného fondu byly určeny na výrobu „nezbytného produktu“ a nemohly být prodány ani zastaveny. Z nich by každý občan budoucí republiky obdržel příděl. Tento fond byl vytvořen odcizením poloviny všech pozemků vlastníkům půdy v zemi. Ve velkých statcích pánů (více než 10 tisíc děšjatin) byla pánům zabavena polovina půdy bezplatně a ve statcích bylo odebráno až 10 tisíc děšjatin za náhradu v penězích nebo jinde v pozemcích. Pokud jde o pozemky soukromého fondu (státní a zbývající soukromé), byly určeny k produkci „hojnosti“ a byly předmětem bezplatného nákupu a prodeje. Pestělov projekt byl radikálnější než reforma z roku 1861, která proběhla téměř o půl století později ve vyšší fázi ruského hospodářského a politického vývoje v revoluční situaci. Zde je konkrétní příklad. Do roku 1861 vlastnili rolníci 1/3 veškeré obdělávané půdy a v důsledku reformy byla hospodáři odříznuta 1/5 rolnických přídělů. Pestěl zamýšlel dát rolníkům 1/2 části půdy vhodné k pěstování. Řešení národní otázky v Ruské pravdě bylo také na svou dobu progresivní. Ačkoli Pestěl neuznával práva ruských národů na odtržení, zrovnoprávnil je s právy ruského lidu jako občanů jediné (zároveň nikoli federální, ale unitární) republiky. Celkově se Pestělova Ruská pravda otevřela před Ruskem mnohem větší než v projektech M. M. Speranského, možnosti přechodu k počátkům demokracie a právního státu. Ale přestože zůstala nerealizovaná, zachovává si svůj historický význam jako první návrh republikánské ústavy v Rusku. Sám Pestěl si toho byl dobře vědom. Když byl již zatčen a měl krátký rozhovor s knížetem Volkonským, který ještě zatčen nebyl, řekl: „Nebojte se, nic neprozradím, i kdyby mě roztrhali na kusy. Jenom zachraňte Ruskou pravdu!“ Zachránit se jí však nepodařilo. Bratři N. S. a P. S. Bobriščevi-Puškinové a N. F. Zaikin ji v předvečer povstání zakopali v osadě Kirnasovka, ale první z nich se během vyšetřování prořekl a 6. února 1826 byla Ruská pravda vykopána a zahrnuta do vyšetřovacích materiálů. Jako program Jižního spolku byla Ruská pravda přijata v lednu 1823. Poté Pestěl a jeho společníci začali rozvíjet taktické plány, primárně koordinující kroky Jižního a Severního spolku za účelem jejich sjednocení. V průběhu roku 1823 proto Jih vyslal na Sever pět zmocněnců, kteří však neuspěli. Poté, v březnu 1824, šel sám Pestěl do Petrohradu. Co tedy představoval Severní spolek děkabristů při příchodu Pestěla? Formoval se až na podzim roku 1822, kdy se garda, ve které sloužila většina severních děkabristů, vrátila do Petrohradu po roce a půl cvičení. Jelikož všichni členové Severního spolku žili v hlavním městě, jejich společnost nebyla rozdělena na výkonné výbory. Řídila je Duma (analogie jižní direktivní vlády) tří osob - N. M. Muravjeva, M. S. Lunina a N. I. Turgeněva. „Vládce“ (předsedou) všech děkabristických organizací Severního spolku byl zvolen syn učitele Alexandra I., kapitán generálního štábu Nikita Michajlovič Muravjev. V roce 1818 zdědil milionové jmění po svém dědečkovi (statky ve 14 krajích nacházejících se v jedenácti provinciích) a v roce 1823 se oženil s nejbohatší hraběnkou A. G. Černyševovou – vnučkou polního maršála. Bohatý a vznešený Muravjev byl skvěle vzdělaný a mluvil sedmi cizími jazyky. Otvírala se před ním brilantní vojenská nebo vědecká kariéra, ale Muravjev ji opustil kvůli účasti na spiknutí s cílem změnit Rusko. Právě N. M. Muravjev vypracoval program Severního spolku, který se zapsal do historie pod názvem Ústava Nikity Muravjeva – druhý nejdůležitější dokument děkabristů

po Pestělově Ruské pravdě. Muravjevova Ústava nastolila stejné otázky jako v Ruské pravdě, ale byly vyřešeny méně radikálně. Místo autokracie se neplánovala republika, ale konstituční monarchie, a to ve federální podobě, z 15 „mocností“ a regionů. Muravjev, stejně jako Pestěl, prohlásil Nižnij Novgorod za hlavní město ruského státu. Nejvyšším zákonodárným orgánem měla být Národní Věče (jako v Ruské pravdě, ale ze dvou komor: Nejvyšší dумы a Sněmovny národních zástupců) a nejvyšší výkonná moc byla předána carovi. Nicméně, pokud by car nesouhlasil s ústavou, měl Muravjev v úmyslu zavést v Rusku parlament a učinit z prezidenta hlavu výkonné moci. To znamená, že byl připraven přejít z monarchických pozic na republikánské. Třídy podle Ústavy Muravjeva byly ničeny a všichni Rusové si byli před zákonem rovni, ale na rozdíl od Ruské pravdy získali volební práva ne od 20, ale od 21 let a pouze s majetkovým cenzusem, i když s malým (500 rublů). Ale stejně jako v Ruské pravdě byly zaručeny demokratické svobody a národní rovnost. Nejsilnější stránkou Muravjevovy Ústavy, stejně jako Pestělovy Ruské pravdy, bylo bezpodmínečné zrušení nevolnictví. "Otrok, který se dotkne ruské země, se stává svobodným," hlásala Ústava. Na rozdíl od Pestěla však Muravjev osvobodil rolníky prakticky bez půdy: v 1. a 2. verzi Ústavy se přímo říkalo, že „země vlastníků půdy zůstává jejich“ a třetí verze dala rolníkům ubohé přiděly dvou děsjatin na rodinu. Muravjevova Ústava nicméně omezovala autokracii a statkářství, zrušila nevolnictví a majetková privilegia a urychlila by také (byť v menší míře než Ruská pravda) tempo ruského národního rozvoje. Na rozdíl od Ruské pravdy nebyla Muravjevova Ústava přijata jako oficiální program společnosti. Muravjevův projekt vyjádřil názory pouze na jedné (i když většinové) části severanů, zatímco druhá část mu vyčítala mírnost. Neshody byly tak ostré, že se v Severním spolku osamostatnila dvě křídla: umírnění, ústavně monarchický, v čele s Muravjevem, N. I. Turgeněvem a S. P. Trubeckym a radikální, republikánské, které vedl Kondratij Fedorovič Ryleev – tento „Šiler spiknutí“, podle Gercena, iniciátor a první klasik ruské revoluční poezie. Aktivní postavy republikánského křídla (N. I. Greč to nazval „vír Ryleeva“) byly I. I. Puščin, E. P. Obolenskij P. G. Kachovskij, bratři A. A. a N. A. Bestuževové. Na rozdíl od umírněných se radikálové zasazovali o republiku (i když ne tak důsledně jako jižané), za osvobození rolníků s půdou a za ústavu bez cenzusu. Ve chvíli, kdy v Severním spolku probíhal ideologický boj kolem Muravjevovy Ústavy, dorazil Pestěl do Petrohradu. Cílem cesty bylo sjednotit Severní a Jižní spolek na platformě Ruské pravdy pomocí republikánů-severanů. To se mu nepodařilo. Umírnění nejprve zpochybnili Pestělovův agrární projekt, jehož slabost (rozdělení země) okamžitě identifikoval svým zkušeným okem Nikolaj Turgeněv, vynikající ekonom, autor velkého díla „Zkušenosti teorii daní“ a tehdy dokonce snad i nejvzdělanější osoba v Rusku, o které Alexander I. řekl, že pouze on, Turgeněv, může nahradit cara Speranského. Za druhé, umírnění severané považovali myšlenku diktatury Prozatímní nejvyšší vlády za příliš radikální. Pestěl byl podezřelý ze snahy stát se novým Napoleonem: „jakobínský Pestěl míří na ruské Bonaparty.“ Všimněme si, že podle svědectví arcikněze P. N. Myslovského, který se před svou popravou hlásil k děkabristům, Pestěl se „vytáčkami, pohyby těla, výškou, dokonce i obličejem velmi podobal Napoleonovi“. „Právě tato podobnost,“ zamyšleně vyvozoval arcikněz, „byla příčinou všech jeho extravagancí a samotných zločinů.“ Výsledkem Pestělových jednání s vůdci Severního spolku v březnu 1824 bylo kompromisní rozhodnutí: odložit sjednocení obou společností do roku 1826 a do té doby vypracovat sjednocující platformu s přihlédnutím k Ruské pravdě a Ústavě Muravjeva. Současně byl potvrzen již dříve schválený princip obecného členství, podle kterého se člen jedné společnosti v případě

přemístění do místa druhé společnosti stává i jejím členem, a co je nejdůležitější, strany se dohodly, že budou společně pracovat na plánech povstání. Pro efektivnější interakci mezi Severem a Jihem založil Pestěl v Petrohradě zvláštní, čtvrtý výkonný výbor Jižního spolku v čele s M. I. Muravjevem-Apostolem. Takže petrohradská setkání v roce 1824, přestože nevedla ke sjednocení společností, v zásadě upevnila ideologickou a organizační jednotu děkabristického hnutí. Po dlouhou dobu (od M. V. Dohnara-Zapolskeho po K. D. Aksenova) jsme měli verzi neslučitelných rozporů mezi Severním a Jižním spolkem. M. N. Pokrovskij dokonce připustil, že kdyby děkabristé zvítězili v roce 1825, okamžitě by začal „spor mezi dvěma křídly vítězné revoluce“ a jedno z těchto křídel, jmenovitě „pravé“, tedy severní, by bylo „blíže ke svrženému carismu než k soupeření bratrů ve spiknutí.“ Nyní však téměř všichni odborníci tento názor odmítají a domnívají se, že Severní a Jižní spolek děkabristů směřoval k vzájemnému sblížení. Od jara 1824 začali děkabristé na Severu i na Jihu s přípravami na společnou akci. Jižní spolek byl aktivnější. Ve snaze rozšířit své síly a kontakty, zahájil jednání s polským tajným Vlasteneckým spolkem a počítal s jeho pomocí, dokonce se pokusil navázat kontakt s francouzskými Karbonáry prostřednictvím emigranta z Francie v ruských službách, plukovníka hraběte I. I. Polinjaka, přijatého do jižního spolku v roce 1824. Hlavní věc je, že složení Jižního spolku bylo významně doplněno na úkor Společnosti sjednocených Slovanů. Společnost sjednocených Slovanů, založená na začátku roku 1823, byla nejdemokratičtější ze všech děkabristických organizací; vojenská šlechta do ní nevstoupila. Byla složena výhradně z mladších lidí, zejména z vojáků, a ne z gardových důstojníků, mezi kterými vynikali svou autoritou a aktivností zakladatelé společnosti, podporuči, bratři A. I. a P. I. Borisovi, stejně jako poručík I. I. Gorbačevskij (autor slavných „Zápisků“), poručíci A. D. Kuzmin, I. I. Suchinov, M. A. Ščepillo. Hlavním cílem společnosti bylo vytvořit republikánskou federaci slovanských zemí, tj. Ruska, Polska, Čech, Moravy, Srbska, Moldávie, Valašska, Dalmácie, Chorvatska a také i Maďarska a Sedmihradská, které byly ve společnosti také považovány za slovanské. V každé ze zemí federace se plánovalo zrušit nevolnictví a nastolit republiku. Za první krok k dosažení tohoto cíle bylo považováno odstranění autokracie a nevolnictví v samotném Rusku. Názory sjednocených Slovanů byly radikálnější než názory Jižního a zejména Severního spolku. Slované nebyli vedeni ani tak důstojníky, jako vojáky, a hovořili o účasti na povstání všech tříd. Radikalismus Slovanů dokonce šokoval členy Jižního spolku, kteří chmurně žertovali: „Psi Slované musíme držet na řetězu.“ Možná že proto Jižní spolek přesvědčil Slované, aby se s nimi spojili, aby je pod rouškou sjednocení skutečně pohltili. Slované neopustili svou představu o republikánské federaci, ale nejprve souhlasili s bojem za republiku v Rusku. V listopadu 1825 se Společnost sjednocených Slovanů stala součástí Jižního spolku jako její pátý Slovanický výkonný výbor. Po celé léto a podzim 1825 jižané (stejně jako severané) energicky připravovali povstání. Za tímto účelem bojovali mezi vojáky – promyšleně, pečlivě a důsledně. Zpočátku důstojníci děkabristů k sobě přitahovali vojáky humánním přístupem; pak zahájili rozhovory o útrapách vojáků a současně (nejen na severu, ale i na jihu) používali Ryleevovy propagandistické písně, jako například píseň „Ach, jak je mi těžce“ s takovými větami, jako: „Dlouho-li bude ruský národ pro pány jenom veteší“, „Dlouho-li se bude s lidem obchodovat jako s dobyt看kem?“ Děkabristé dále slíbili, že vojákům pomohou zrušit tělesné tresty, zmírnit podmínky a zkrátit dobu služby. Nakonec přímo nebo jenom náznaky, vzbuzovali u vojáků ochotu podporovat své důstojníky, když udeří hodina „božího soudu“. „Boží soud“ znamenal ozbrojené povstání proti carismu. Od roku

1820, kdy děkabristé viděli, že Alexandr I. nechtěl reformy, a mezitím se evropské národy vzbouřily proti monarchům Posvátného spolku, se přístup děkabristů k povstání nezměnil. V letech 1823-1825 připravili několik plánů povstání (Bobrujskij a dva Bělocerkovští). Všichni pocházeli z Vasilkovského výkonného výboru Jižního spolku. Poslední z nich - tzv. 2. Bělocerkovský plán v létě 1825 vypracoval S. I. Muravjev-Apostol a M. P. Bestužev-Rjumin. Tento plán byl schválen nejen direktivní vládou Jižního spolku, ale také odsouhlasen se zástupcem Severního spolku S. P. Trubeckym. Tady je jeho podstata: v létě 1826, během carské přehlídky vojsk 3. sboru 2. armády poblíž města Bělaja Cerkov, se členové Jižního spolku – důstojníci oblečení v pláštích vojáků – budou hlídat Alexandra I., zabijí ho, pozvednou sbor a povedou ho do Petrohradu a Severní spolek povstane v hlavním městě a jmenuje prozatímní vládu. Na Jihu pak děkabristé doufali, že vzbouří až 70 tisíc lidí, a takový výpočet se zdál skutečný: koneckonců, generální intendant 2. armády A. P. Jušněvskij, brigádní generál a kníže S. G. Volkonskij a sedm plukovníků s věrnými pluky, jak doufali děkabristé, pluky. Samotný Pestěl žil v hlavním bytě armády jako favorit vrchního velitele polního maršála P. Ch. Vitgenštejna, a dokonce se mu podařilo zapojit syna polního maršála (pobočníka královské družiny) do tajné společnosti. Všechny plány děkabristů však byly zmařeny neočekávanou smrtí Alexandra I., která kolidovala se znepokojivými zvěstmi o odhalení jejich spiknutí.

4 GLOSÁŘ

Tento glosář obsahuje abecedně seřazená slova a slovní spojení, která se nejčastěji vyskytovala v překládaném textu.

абсолютизм	absolutismus
армия	armáda
Бородинское сражение	bitva u Borodina
борьба с Наполеоном	bitva proti Napoleonovi
Верховный собор	Nejvyšší rada
военное общество	Vojenský spolek
Вольное общество любителей российской словесности	Svobodná společnost milovníků ruské slovesnosti
восстание	povstání
Временное верховное правление	Prozatímní nejvyšší vláda
Высший законодательный орган	Nejvyšší zákonodárny orgán
гвардия	garda
генерал	generál
государственное устройство	státní zřízení
граф	hrabě
движение	hnutí
дворцовый переворот	palácový převrat
дворянин	šlechtic
дворянство	šlechta
декабрист	děkabrista
Державная Дума	Státní Duma
деспотизм	despotismus
десятина	děsjatina
дивизия	divize
Директория	direktivní vláda
заговор	spiknutí
заговорщик	spiklenec
заграничный поход	zahraniční tažení
Зеленая книга	Zelená kniha
Зеленая лампа	Zelená lampa
землевладение	pozemkové vlastnictví
идея	názor, myšlenka
Карбонарии	Karbonáři
карета	kočár
конспиративный	konspirační
конституционный	konstituční
конституция	konstituce
крепостное право	nevolnictví
крестьянин	rolník
медаль	medaile
монархия	monarchie
народ	národ, lid
Народное вече	Národní Věče

Общество громкого смеха	Společnost hlasitého smíchu
Общество истинных и верных сынов Отечества	Společnost opravdových a věrných synů vlasti
Общество соединенных славян	Společnost sjednocených Slovanů
объединение	spolek, sdružení
орден	vyznamenání
Орден русских рыцарей	Řád ruských rytířů
ореол	aureola
отечество	vlast
отряд	oddíl, jednotka
офицер	důstojník
партизан	partyzán
патриотический	vlastenecký
Патриотическое общество	Vlastenecký spolek
переворот	převrat
порядок	režim
преддекабристский	raně děkabristický
просветитель	osvícenec
радикализм	radikalismus
радикал	radikál
расправа	trest, potrestání, odplata
революция	revoluce
революционер	revolucionář
революционный	revoluční
реформатор	reformátor
родословная	rodokmen
Русская Правда	Ruská pravda
самодержавие	samoděržaví
сановник	hodnostář
свободомыслие	svobodomyslnost
Священная артель	Posvátné sdružení
Священный союз	Posvátný spolek
Северное общество	Severní spolek
Семеновская артель	Semjonovské sdružení
смельчак	odvážlivec
сословный	stavovský
Союз благоденствия	Svaz blahobytu
Союз добродетели	Svaz ctnosti
Союз спасения	Svaz spásy
Тугенбунд	Tugenbund
умеренный	umírněný
управы	výkonné výbory
устав	stanovy
феодализм	feudalismus
холоп	nevolník
цареубийство	atentát na cara
царь	car
чин	hodnost

Южное общество	Jižní spolek
январский съезд	lednový sjezd

5 ANALÝZA PŘEKLADU

5.1. Překladové transformace

Transformace, které se uskutečňují v procesu překladu, se mohou týkat výrazové struktury jazyka, jsou to tedy gramatické transformace nebo lexikální transformace.⁶⁰

„Gramatická transformace je operace, při níž se určitá věta změní v jinou, tzn. ve svůj transform, a to při zachování stejné lexikální náplně.“⁶¹

„Lexikální transformace je operace, která spočívá v záměně překládané lexikální jednotky jednotkou s jinou sémantickou motivací.“⁶²

5.2. Transliterace

Руководила им Дума.

Řídila je Duma.

Радикалами были только генерал **М.Ф. Орлов** и его адъютант **К.А. Охотников**, который, естественно, разделял взгляды своего генерала.

Radikály byli pouze generál **M. F. Orlov** a jeho pobočník **K. A. Ochotnikov**, který, přirozeně, sdílel názory svého generála.

5.3. Syntaktická dekomprese

Пřeklad přechodníků

Передовые дворяне, включая офицеров, даже некоторых генералов и крупных чиновников, ждали, что Александр I, **победив** Наполеона, даст крестьянам России волю, а стране – конституцию.

Pokrokoví šlechtici, včetně důstojníků, a dokonce i některých generálů a vyšších úředníků očekávali, že Alexandr I., **který porazil** Napoleona, dá ruským rolníkům svobodu a zemi ústavu.

⁶⁰ ŽVÁČEK, Dušan. *Kapitoly z teorie překladu I (odborný překlad)*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995, s. 24.

⁶¹ Tamtéž, s. 27.

⁶² Tamtéž, s. 27.

Мы не верили собственным глазам и отвернулись, **стыдясь** за любимого нами царя.

Nemohli jsme uvěřit svým vlastním očím a odvrátili se, **stydíce se** za našeho milovaného cara.

Большинство Союза, **следуя принципу** «Мнения правят миром», предлагало готовить в стране такое общественное мнение, которое со временем принудило бы царя к обнародованию конституции.

Většina Svazu **podle zásady** „Názory vládnou světu“ navrhla připravit v zemi takové veřejné mínění, které by cara časem donutilo konstituci vyhlásit.

Пřeklad přídavných jmen slovesných

Из самой жизни, а также из передовой литературы (особенно из книги А.Н. Радищева «Путешествие из Петербурга в Москву» и комедии Д.И. Фонвизина «Недоросль») будущие декабристы черпали впечатления, **толкавшие их к выводу**: надо отменить крепостное право, преобразовать Россию из самодержавного в конституционное государство.

Ze života samotného a také z pokrokové literatury (obzvláště z knihy A. N. Radiščeva „Cesta z Petrohradu do Moskvy“ a komedie D. I. Fonvizina „Výrostek“) čerpali budoucí děkabristé podněty, **které je přivedly k závěru**, že nevolnictví je potřeba zrušit a absolutistické Rusko reformovat ze samoděržaví na konstituci.

Отныне резко возрос их интерес, **пробудившийся** еще до 1812 г., к европейской просветительной философии, к законодательству Англии, конституциям США, Франции, Испании, к политическим катаклизмам на Западе 1812- 1815 гг., которые, по словам Пестеля, «познакомили умы с революциями, с возможностями и удобствами оные производить».

Od této chvíle prudce vzrostl jejich zájem, **který se zrodil** ještě před rokem 1812, o evropskou osvíceneckou filozofii, o legislativu Anglie, o konstituce USA, Francie, Španělska a o politická kataklyzmata Západu v letech 1812-1815, které dle slov Pestěla „seznámily intelektuály s revolucemi, s možnostmi a výhodami jejich provedení“.

В «Записках» И.Д. Якушкина читаем, как торжественно встречал Петербург летом 1814 г. гвардию, **вернувшуюся** из Парижа.

V „Zápiscích“ I. D. Jakuškina se můžeme dočíst, jak v létě roku 1814 Petrohrad slavnostně vítal gardu, **která se vrátila** z Paříže.

5.4. Záměna formy slov

Změna čísla

..., т. е. между потребностями национального развития и **феодално-крепостническими порядками**, которые тормозили национальный прогресс.

..., tj. mezi potřebami národního rozvoje a **feudálně-nevolnickým řádem**, který národní pokrok zpomaloval.

Разногласия завели Союз спасения в тупик.

Spor zavedl Svaz spásy do slepé uličky.

Změna pádu

...,чтобы отряд смельчаков в масках **встретил карету царя** на Царскосельской дороге и покончил бы с ним Ударами кинжалов.

...,že by oddíl odvážlivců v maskách **zkřížil cestu carskému kočáru** putujícímu do Carského Sela a cara ubodal.

Změna jmenného rodu

...,царившие повсюду деспотизм и **произвол**, гражданское бесправие большей части народа, экономическое **отставание** страны, раздиравшие ее социальные коллизии.

...,kdy všude vládl despotismus, **svévole**, občanské bezpráví větší části národa, ekonomická **zaostalost** země a také trýznivá sociální kolize.

Будущие декабристы «заразились» **настроением**, которое В.О. Ключевский удачно назвал «патриотической **скорбью**».

Budoucí děkabristé „se nakazili“ **náladou**, kterou V. O. Ključevskij příhodně nazval „patriotským **zármutkem**“.

5.5. Univerbizace a multiverbizace

Univerbizace

В войне с Наполеоном **приняли участие** 115 будущих декабристов.

Ve válce proti Napoleonovi **bojovalo** 115 budoucích děkabristů.

Multiverbizace

...,а в 1816 г. первым из декабристов вызвался на **цареубийство**.

...,а v roce 1816 se jako první z děkabristů nabídl k **carově vraždě**.

По уставу Союз благоденствия делился на **управы**.

Podle stanov byl Svaz blahobytu rozdělen na **výkonné výbory**.

5.6. Záměna větných členů

...,позднее основатель Союза спасения, а после амнистии генерал,
нижегородский военный губернатор.

..., později se stal zakladatelem Svazu spásy a po udělení amnestie se stal generálem
a **guvernérem vojska Nižního Novgorodu**.

Мысль Якушкина поддержали лишь единицы, почти все «ужасались об одной
и говорить».

Jakuškinovu myšlenku podpořilo jen pár jedinců, téměř všichni se děsili o ní, byť
jen mluvit.

6 ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem se zabývala komentovaným překladem odborného textu v oblasti historie na téma děkabristé. Cílem mé bakalářské práce bylo vypracovat překlad části odborného textu z ruského jazyka do jazyka českého a také předložit glosář. Poté poukazuji na problémy spojené s překladem. Tato práce reflektuje také historický kontext ruských dějin, které předcházely samotnému povstání děkabristů.

První, teoretickou část jsem rozdělila na několik dílčích kapitol. V první kapitole jsem podala krátký vhled do situace v Rusku v 1. polovině 19. století. Tato situace byla úzce spjata s územním rozvojem hranic, probíhala zde modernizace, ale i přesto se nemohlo Rusko svým rozvojem přiblížit Západu. Tohoto limitu si všimly vzdělané vrstvy obyvatelstva, proto se objevily pokusy o řešení politických a ekonomických problémů. Proběhly také pokusy o vypracování zákonů, které by aspoň zčásti omezily carský absolutismus.

Ve druhé kapitole jsem věnovala pozornost Napoleonským válkám, které byly stěžejní pro další formování Ruska a měly dopad na celou Evropu, kterou tažení poznamenalo a vyčerpalo. Rok 1812 znamenal pro Napoleona velkou porážku, když se rozhodl táhnout do Ruska. Většina napoleonské armády byla zdecimována. Následné ruské tažení do Evropy za napoleonských válek bylo rozhodující pro následující formování a vznik samotných děkabristů, kteří se rekrutovali z řad vojska. Právě tehdy se zrodily myšlenky na převrat.

Jako třetí kapitolu pro teoretickou část jsem zvolila samotné děkabristické spolky. První spolek děkabristů vznikl už v roce 1816. V této kapitole jsem popsala nejvýznamnější spolky, které se tvořily v průběhu let, až do roku 1825, kdy byl uskutečněn děkabristický převrat.

V mé poslední kapitole jsem se zabývala dnem převratu 14. prosince 1825. Moskevský pluk se toho dne sešel na Senátním náměstí a nechtěl novému carovi přísahat věrnost. Následně jsem zde popsala začátek a průběh povstání, při kterém jeden z vojáků vystřelil na generálního gubernátora, čímž zapříčinil jeho smrt. Toto povstání však neskončilo úspěšně a bylo krvavě potlačeno státním aparátem.

Druhou, hlavní částí je v této bakalářské práci praktická část. Do ní spadá jak samotný překlad, tak glosář a také překladatelské transformace. Uvedla jsem zde konkrétní příklady transformací, které se v práci objevily. Velmi často jsem při přepisu jmen používala transliteraci. Dále jsem využívala tzv. syntaktickou dekompresi, která mi umožnila přeložit přechodník nebo přídavné jméno slovesné z ruského jazyka do jazyka českého. Dalším častým překladatelským postupem byla také záměna formy slova. Jednalo se například o změnu čísla, pádu nebo jmenného rodu. V textu se objevila také například univerbizace, což znamená, že z víceslovného pojmenování vytvoříme jednoslovné. Objevuje se též multiverbizace, kdy z jednoslovných pojmenování tvoříme víceslovné. V neposlední řadě se v překládaném textu vyskytla i záměna větných členů. Jednalo se většinou o záměnu přívlastků ve větě.

Jedním z cílů mé bakalářské práce bylo vypracovat teoretickou část, kde jsem popsala historické pozadí vývoje tehdejšího Ruska, Napoleonské války, formování děkabristických

spolků a následný plánovaný převrat. Dalším z cílů bylo vytvořit komentovaný překlad odborného textu v oblasti historie. Domnívám se tedy, že všechny mé stanovené cíle byly detailně popsány, vyhotoveny a splněny. Dále bych zmínila, že při překladu odborného textu je nutné se řídit pravidly jazyka a dodržovat tak způsoby překládaného textu.

7 РЕЗЮМЕ

Комментированный перевод из области истории

Тема настоящей бакалаврской работы комментированный перевод в области истории по моему выбору. Для своей работы я выбрала одну из важных тем российской истории, а именно тему декабристов, которую я постараюсь кратко изложить. Восстание декабристов до сих пор считается одним из первых восстаний в России. Выбор темы декабристской революции не случаен. Я давно интересовалась историей и также я хотела углубить свои знания в истории России, которая обычно не включается в учебные программы чешских начальных или средних школ, но важна для понимания развития и направления российской истории.

В следующих абзацах я поставлю свои цели и уточню, из каких частей и глав состоит моя бакалаврская работа.

Эта бакалаврская работа включает в себе восемь глав. Первая из них - введение. Во введении в моей работе я определяю цели, которых я хочу достичь. Вторая из них является теоретической и третья глава является аналитической. Эта работа содержит также словарь, заключение, русское резюме, библиографию и одно приложение.

Второй главой этой бакалаврской работы является теоретическая часть, которая состоит из нескольких частей. В первой части я сосредоточусь на России в первой половине 19 века, чтобы ближе познакомиться с ситуацией и причинами, которые привели и участвовали в формировании и последующем восстании декабристов. Я описываю здесь социально-политическое положение государства и взгляд на Россию в 19 веке. Также описываю, что Россия теряла позиции в европейском развитии, что отразилось на ее поражении в Крымской войне. В любом случае Россия изменилась. Темп изменений являлся проблематичным. Всем трем царям - Павлу I, Александру I и Николаю I - пришлось смириться с наследием Екатерины II под властью которого империя была значительно расширена, но развитие общества в основе было запущено.

Были попытки решить политические и экономические проблемы России, а также попытки создать законы, ограничивающие абсолютизм. Новые идеалы и моральные ценности были поставлены во главу общества. Социальная критика прозвучала в основном из рядов офицеров, которые начали склоняться к мнению, что Россия может не только защитить военных от внешних воздействий, но и освободить их изнутри. Растущая радикальность идей и целей декабристов, которая в конечном итоге привела к восстанию 1825 года, после которого Николай I занял правительство, привела к опасениям относительно твердой позиции в руководстве государства. Восстание явилось явным нарушением верности царю. Николай I был убежден в важности рациональной иерархии государства с упором на послушание и военную дисциплину.

В качестве темы второй части второй главы я выбрала наполеоновские войны, которые очень важны для знания русской, но и европейской истории, а также для понимания событий, предшествовавших восстанию. Я описала приход Наполеона к власти, коалицию, которая сформируется против Франции, положение России в Европе, борьбу с Францией, результат наполеоновской кампании, а также ознакомление русских солдат с ситуацией во Франции. Здесь я также характеризую, что Наполеон Бонапарт объявил себя императором в 1804 году. Австрия, Швеция, Россия и Османская империя не признали его новый титул. В виде двусторонних соглашений быстро сформировалась антинаполеоновская коалиция Великобритании, Швеции, Австрии и России. 2 декабря 1805 года Наполеон победил русско-австрийские войска при Аустерлице. Австрия подписала мир в Прешпурке, Россия только заключила перемирие.

После победы при Аустерлице и краха Пруссии в конце 1806 года положение России в силе еще больше осложнилось столкновением с Турцией, которая объявила войну России. Военные силы России были разделены. Бои с Францией возобновились в 1806 году, и на этот раз Пруссия встала на сторону России. Наполеон снова победил. После этого поражения Александр I решил изменить политический курс. Он отвернулся от Англии, чья поддержка коалиции была намного меньше, чем ожидалось, и был готов заключить союз с имперской Францией.

Подозрительность и неискренность между двумя державами проявилась в очень незначительной французской поддержке России в конфликте со Швецией, а также в 1809 году Россия поддержала Наполеона в борьбе с Австрией довольно символически, причем главным мотивом этой помощи были опасения перед дальними странами, идущие изменения в Польше для петербургского двора. В 1811 году стало ясно, что Париж и Санкт-Петербург не могут прийти к согласию по основным политическим вопросам. 24 июня 1812 года французская армия перешла границу России на реке Неман.

В войне и в карьере Наполеона наступил переломный момент. Французы заняли крупнейший город России. Затем Наполеон решил уйти из города. Сначала он повернул на юг, но в битве у Малоярославце Кутузов сорвал это намерение. Поэтому он отправился в Беларусь и Литву, где хотел провести зиму, а весной возобновить войну. Он начал отступление в последнюю неделю октября 1812 года. Французские войска растянулись на десятки километров и постоянно подвергались нападениям русских войск. Под ударами русских войск их отступление превратилось в бегство.

В середине декабря 1812 года едва 20 000 солдат из 6000 армии Наполеона переправились через Неман, на этот раз с востока на запад. Это было полное поражение. В декабре 1812 года русские войска стояли на западной границе империи. Кутузов считал, что это конец войны для России, но амбициозный Александр I хотел играть ведущую роль в европейских делах и нуждался в своих войсках в Европе. В конце концов, Наполеон не собирался отказываться от своих безумных военных приключений и собирал теперь с большим трудом новую армию. Он хотел защитить территорию Франции, он хотел спасти от империи то, что, по его

мнению, можно было спасти. Уничтожение наполеоновской армии не означало конца войны. Русские войска двинулись на запад, в Европу, внесли значительный вклад в решающее поражение Наполеона в Битве народов под Лейпцигом в октябре 1813 года и, наконец, достигли Парижа. В 1815 году война с Наполеоном закончилась, Наполеоновская империя потерпела поражение, и в Вене был созван конгресс, на котором победители должны были договориться о разделе добычи.

В третьей части второй главы я объясню формирование декабристических союзов. Молодые офицеры согласились, что они хотят изменить политическую ситуацию в государстве, и прежде всего они не хотят крепостничества и жестокого правления. Таким образом, они основали несколько обществ декабристов, которым было поручено спланировать и осуществить переворот. Я также упомяну здесь беспорядки, которые потрясли всю Россию, но которые всегда подавлялись российским государством.

Я характеризую, что будущие декабристы были среди тех, кто относился к царю с большой любовью и уважением. От него ждали перемены в русской действительности, которая казалась им настоящей катастрофой под влиянием идей романтизма и впечатлений от увиденного в Европе. История декабристов неразрывно связана с неоднозначным правительством императора Александра I, возглавившего государство после последнего дворцового переворота в России. Александр начал свое правительство в относительно либеральном духе, пытаясь реформировать нынешнюю систему. Либеральная часть дворянства, связанная с Александром I, надеялась на реформы и поэтому была готова поддержать его усилия. Это особенно актуально после победы в Отечественной войне 1812 года и успешной зарубежной кампании, в результате которой международный авторитет России чрезвычайно вырос.

Возможные реформы Александра I повлияли на начальную фазу становления декабристского движения. Но из-за того, что он их не выполнил, иллюзии о либеральном царе были разбиты и стали значительным эмоциональным ударом для декабристов. Молодые офицеры пришли к выводу, что Россию нужно освободить не только извне, но и изнутри, поэтому в 1816 году они основали тайное объединение Союз спасения (Союз истинных и верных сынов Отечества). Эта группа следовала за четырьмя ранними обществами декабристов и изначально была отмечена масонскими практиками. Несмотря на различные противоречия в своем кругу, декабристы достигли разработанных уставов, а также достигли общей цели создания конституционной монархии и отмены крепостничества.

В четвертой и, следовательно, последней части второй главы я характеризую день самого переворота. Между декабристами уже все было согласовано, и последнее собрание объединений состоялось накануне восстания. Даже здесь возник спор в союзе, который должен был быть разрешен. В день переворота на Сенатской площади собралось около 800 солдат, к которым постепенно прибавлялось больше.

Однако военачальник восстания полковник Трубецкой потерпел неудачу и не пришел на Сенатскую площадь. Среди повстанцев преобладали беспомощность и нерешительность, и только во время событий сами солдаты смутно понимали смысл происходящего. Царь Николай I был окружен мятежными войсками

несколькими силами. Смущение некоторых полков было окончательно разрешено артиллерийским огнем. Восстание было очень кровопролитным, восстание жестоко подавлено. Царь немедленно приказал арестовать и допросить всех причастных. Историк Сафонов утверждает, что повстанцы не пытались заставить Сенат согласиться с их требованиями, а хотели заставить его поддержать планы повстанцев. Это означает, что декабристы попытались обойтись без кровопролития и хотели провести успешную акцию путем «мирного давления на власть». Сафонов продолжает считать, что Трубецкий предложил цареубийство, чтобы предотвратить кровавое восстание.

Третья глава моей бакалаврской работы посвящена специальному переводу с русского языка на чешский. Я перевела часть текста из книги под названием Россия в XIX веке, курс лекций. Эта тема о декабристах и она была написана российским историком Н. А. Троицким. Из этого перевода мы можем узнать о происхождении и развитии декабристов и их союзов.

Четвертой главой является словарь с наиболее повторяющимися словами в переведенном тексте. В этом словаре слова, сформированы по алфавиту.

Пятая глава бакалаврской работы касается грамматических трансформаций. Я пользовалась грамматическими трансформациями на уровне конструкции предложения и в рамках конструкции предложения.

Я привела конкретные примеры трансформаций, которые появились в работе. Я часто использовала транскрипцию. Я также использовала так называемую синтаксическую декомпрессию, которая позволила мне перевести причастия или деепричастия с русского на чешский. Другим распространенным методом перевода было также замена формы слов. Это было, например, падеж, число или род. Универбизация тоже появилась в тексте, а это значит, что мы создадим многословные названия однословными. В тексте я встретила также с мультивербизацией-мы создадим однословные названия многословными. И наконец, что не менее важно, в переведенном тексте произошла замена порядка слов в предложении.

В конце я представлю список использованной литературы. Здесь находятся книги, касающиеся истории России, истории декабристов и также теории перевода. Эти книги на чешском и русском языках. Очень полезными источниками для меня были бакалаврские и дипломные работы, но также все исторические книги.

В конце еще будет одно приложение-книга Россия в XIX веке.

Одна из целей моей бакалаврской работы заключалась в разработке теоретической части, в которой я описала исторические предпосылки развития тогдашней России, наполеоновской войны, формирования декабристических объединений и последующего запланированного переворота. Другой целью было создание комментированного перевода специального текста в области истории. Я выбрала оригинальный русский текст русского историка Троицкого, и потом я сделала перевод на чешский язык в этой части. Поэтому я считаю, что все мои заявленные цели были подробно описаны, подготовлены и выполнены.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bibliografie

1. BILLINGTON, James H. *The Icon and the Axe: An Interpretive History of Russian Culture*. Alfred A. Knopf, 1966.
2. FRYNTA, Emanuel a kol. *Modří husaři*. Praha: Odeon, 1967.
3. HOSKING, Geoffrey. *Russia and the Russians: A History*. Cambridge, Massachusetts. Harvard University, 2011.
4. JULICHER, Peter. *Renegades, Rebels and Rogues Under the Tsars*. McFarland & Company, 2003.
5. JŮN, Libor. *Napoleonské války*. Praha: Triton, 2005.
6. LENNHOFF, Eugen. *Tajné politické společnosti, Svazek I. Illumináti, karbonáři, děkabristé*. Praha: DharmaGaia, 1997.
7. LONGWORTH, Philip. *Dějiny impéria: sláva a pád ruských říší*. Praha: Beta-Dobrovský, 2008.
8. MACŮREK, Josef. *Dějiny východních Slovanů II. (od Petra Velikého do pol. 19. stol.)*. Praha: Melantrich, 1947.
9. PEČENKA, Marek, LUŇÁK, Petr. *Encyklopedie moderní historie*. Praha: Libri, 1999.
10. PUŠKIN, Alexandr Sergejevič, Josef HORA, Josef LIESLER a Bohumil MATHESIUS. *Eugen Oněgin*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, 1956.
11. ŠEDIVÝ, Jaroslav. *Anatomie nezdařeného převratu*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Volvox Globator, 2000.
12. ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. 3. vyd. Praha: Lidové noviny, 1999.

13. VERNADSKY, George. *A source book of Russian History: From Early Times to 1917*. Vol. II. Yale 1972.

14. VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017.

15. ŽVÁČEK, Dušan. *Kapitoly z teorie překladu I (odborný překlad)*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995.

Internetové zdroje

16. *Ottova encyklopedie obecných vědomostí* na CD-ROM, 1997.

17. КУРАШОВ, В.А., ЕГОРОВА, Е.В. Влияние заграничного похода 1813 - 1814 гг. на формирование движения декабристов. [online].

Dostupné z: https://sciff.ru/wp-content/uploads/2020/07/Sciff_6_46.pdf

18. ПАРШИНА, А.В. *Иbero – американские революции и планы восстания декабристов*. [online].

Dostupné z: <https://dspace.spbu.ru/>

19. ЦАМУТАЛИ, А.Н., БЕЛОУСОВ, М.С. *190-летие восстания декабристов*. [online].

Dostupné z: <https://dspace.spbu.ru/>

9 РРІЛОНА

Н.А. Троицкий

Россия в XIX веке. Курс лекций

Декабристы

Становление

Когда и как появились в России первые революционеры – декабристы? Ответить на этот вопрос и легко, и трудно: легко потому, что почти все источники декабризма известны, а трудно потому, что они многочисленны и разнообразны. Главным источником революционной идеологии декабристов были противоречия российской действительности, т. е. между потребностями национального развития и феодально-крепостническими порядками, которые тормозили национальный прогресс. Самым нетерпимым для передовых русских людей было крепостное право. Оно олицетворяло все зло феодализма – царившие повсюду деспотизм и произвол, гражданское бесправие большей части народа, экономическое отставание страны, раздиравшие ее социальные коллизии. Из самой жизни, а также из передовой литературы (особенно из книги А.Н. Радищева «Путешествие из Петербурга в Москву» и комедии Д.И. Фонвизина «Недоросль») будущие декабристы черпали впечатления, толкавшие их к выводу: надо отменить крепостное право, преобразовать Россию из самодержавного в конституционное государство. Размышлять об этом они начали еще до войны 1812 г. Война же резко ускорила рост их политического сознания. В войне с Наполеоном приняли участие 115 будущих декабристов (все, кто из них тогда был способен носить оружие). Даже 16-летний Никита Муравьев бежал на фронт из родительского дома. Все декабристы – участники войны были удостоены боевых наград. Только за Бородинское сражение шесть из них, в том числе П.И. Пестель и М.С. Лунин, получили золотые шпаги с надписью «За храбрость». Война окончательно разбудила революционное сознание декабристов, поскольку свела их с простыми тружениками – крестьянами, ремесленниками и т. д. – не как господ с холопами, а как соратников в защите Отечества, и поэтому заставила их больше, чем когда-либо, задуматься над судьбами России и ее народа. А.А. Бестужев прямо называл войну 1812 г. «началом свободомыслия в России». «Мы были дети 1812 года», – заявил от имени всех декабристов М.И. Муравьев-Апостол. Воздействие войны 1812 г. на будущих декабристов усилилось в заграничных походах 1813-1815 гг., когда они воочию увидели то, о чем знали только из европейской литературы и понаслышке: жизнь людей без крепостного права. Тот же А.А. Бестужев свидетельствовал: «Сравнение со своим естественно произвело вопрос – почему же не так у нас?» Будущие декабристы «заразились» настроением, которое В.О. Ключевский удачно назвал «патриотической скорбью». Видеть русский народ, «первый в Европе по славе и могуществу», как они считали, в цепях крепостничества после исторических побед 1812- 1815 гг. стало для них невыносимым. Отныне резко возрос их интерес, пробудившийся еще до 1812 г., к европейской просветительной философии, к

законодательству Англии, конституциям США, Франции, Испании, к политическим катаклизмам на Западе 1812- 1815 гг., которые, по словам Пестеля, «познакомили умы с революциями, с возможностями и удобствами оные производить. Передовые дворяне, включая офицеров, даже некоторых генералов и крупных чиновников, ждали, что Александр I, победив Наполеона, даст крестьянам России волю, а стране – конституцию. По мере того как выяснялось, что царь не уступит ни того, ни другого, они все больше разочаровывались в нем: ореол реформатора мерк в их глазах, обнажая его истинное лицо самодержца и крепостника. Символически выглядел пассаж, свидетелями которого стали будущие декабристы. В «Записках» И.Д. Якушкина читаем, как торжественно встречал Петербург летом 1814 г. гвардию, вернувшуюся из Парижа. «Показался император на славном рыжем коне, с обнаженной шпагой, которую уже он готов был опустить перед императрицей. Мы им любовались. Но в эту самую минуту почти перед его лошадью перебежал через улицу мужик. Император дал шпоры своей лошади и бросился на бегущего с обнаженной шпагой. Полиция приняла мужика в палки. Мы не верили собственным глазам и отвернулись, стыдясь за любимого нами царя. Это было во мне первое разочарование на его счет; я невольно вспомнил о кошке, обращенной в красавицу, которая не могла видеть мыши, не бросившись на нее». Именно с 1814 г. движение декабристов делает первые шаги. Одно за другим складываются четыре объединения, которые вошли в историю как преддекабристские. Они не имели ни устава, ни программы, ни четкой организации, ни даже определенного состава, а заняты были политическими дискуссиями о том, как изменить «зло существующего порядка вещей». Входили в них очень разные люди, которые большей частью стали позднее выдающимися декабристами. «Орден русских рыцарей» возглавляли два отпрыска высшей знати – граф М.А. Дмитриев-Мамонов и гвардейский генерал М.Ф. Орлов. Первый из них был сыном фаворита Екатерины II А.М. Дмитриева-Мамонова, одним из богатейших людей России. В 1812 г. он сформировал на свои средства целый полк для борьбы с Наполеоном. М.Ф. Орлов – племянник другого фаворита Екатерины, Г.Г. Орлова, и зять одного из самых знаменитых героев 1812 г. Н.Н. Раевского; он прославился в походах 1812-1814 гг. Именно М.Ф. Орлов 30 марта 1814 г. принял капитуляцию Парижа. Причастны к «Ордену» были два видных декабриста – Н.И. Тургенев и М.Н. Новиков (племянник замечательного просветителя XVIII в. Н.И. Новикова), легендарный партизан 1812 г. Денис Давыдов, возможно, и А.Х. Бенкендорф (будущий шеф жандармов). «Орден» замышлял установить в России конституционную монархию, но не имел согласованного плана действий, поскольку не было и единомыслия между участниками «Ордена». Давыдов писал об Орлове: «Как он ни дюж, а ни ему, ни бешеному Мамонову не стряхнуть абсолютизма в России». «Священная артель» офицеров Генерального штаба тоже имела двух лидеров. Ими были братья Муравьевы: Николай Николаевич (впоследствии известный полководец, герой Крымской войны и наместник Кавказа Муравьев-Карский) и Александр Николаевич – позднее основатель Союза спасения, а после амнистии генерал, нижегородский военный губернатор. К ним примкнули третий из братьев Муравьевых Михаил (будущий «Вешатель»), герой походов 1812-1814 гг. И.Г. Бурцов, а также царскосельские лицеисты, самые близкие друзья А.С. Пушкина – И.И. Пущин и А.А. Дельвиг. «Священная артель» устроила свой быт по-республикански: одно из помещений офицерских казарм, где жили члены «артели»,

украшал «вечевой колокол», по звону которого все «артельщики» собирались на беседы. Они не только осуждали крепостное право, но и грезили о республике. Семеновская артель (офицеров лейб-гвардии Семеновского полка) была самой крупной из преддекабристских организаций. Ее составляли 15-20 человек, среди которых выделялись такие вожаки зрелого декабризма, как С.П. Трубецкой, С.И. Муравьев-Апостол, И.Д. Якушкин. Артель просуществовала всего несколько месяцев 1815 г. Александр I узнал о ней и повелел «прекратить сборища офицеров». Четвертой преддекабристской организацией историки считают кружок «первого декабриста» В.Ф. Раевского в Каменец-Подольске на Украине. Он возник около 1816 г. До нас дошли имена четырех его членов (три офицера и губернский доктор) да несколько политических стихотворений Раевского, которые являются идейным памятником кружка. Вот для примера две строки из них: Чем выше здание – тем ближе к разрушенью... Кто ближе к скипетру, тот ближе к ниспаденью! Все преддекабристские объединения существовали легально или полулегально, а 9 февраля 1816 г. группа членов «Священной» и Семеновской артелей во главе с А.Н. Муравьевым учредила тайную, первую собственно декабристскую организацию – Союз спасения. Из новых лиц сюда вошли будущие лидеры Северного и Южного обществ Никита Муравьев и Павел Пестель, поэт и воин Федор Глинка, художник-медальер, почетный член Академии художеств граф Ф.П. Толстой (двоюродный дядя Льва Толстого), а также М.С. Лунин – один из самых выдающихся и, может быть, самый яркий из декабристов, «друг Марса, Вакха и Венеры» (как называл его Пушкин), человек, о молодечестве которого ходили легенды; в 1813 г. он не оробел в защиту чести товарищей вызвать на дуэль брата царя, Константина Павловича, а в 1816 г. первым из декабристов вызвался на царевбийство. Всего в Союзе спасения было 30 членов. Каждый из них имел в активе боевые кампании 1813-1814 гг., десятки сражений, ордена, медали, чины (23-летний Александр Муравьев был уже полковником!), а их средний возраст составлял 21 год. Союз спасения принял устав, его главным автором был Пестель. Устав дал Союзу новое название, которое, однако, не прижилось в литературе («Общество истинных и верных сынов Отечества»), и определил его цели – уничтожить крепостное право и заменить самодержавие конституционной монархией. Встал вопрос: как добиться этого? Большинство Союза, следуя принципу «Мнения правят миром», предлагало готовить в стране такое общественное мнение, которое со временем принудило бы царя к обнародованию конституции. Меньшая часть искала более радикальные меры. Лунин предложил свой план царевбийства, он заключался в том, чтобы отряд смельчаков в масках встретил карету царя на Царскосельской дороге и покончил бы с ним Ударами кинжалов. Когда Пестель в ответ на это стал доказывать, что заговорщикам нужно еще устроить тайное общество, согласовать свои мнения, выработать конституцию и т.д., Лунин досадливо отмахнулся от его идеи «наперед энциклопедию написать, а уж потом к революции приступить». Разногласия внутри Союза спасения усиливались. В сентябре 1817 г., когда гвардия сопровождала царскую семью в Москву, члены Союза (в основном гвардейские офицеры) провели совещание, известное как Московский заговор. Здесь предложил себя в царевбийцы штабс-капитан И.Д. Якушкин. Меланхолический Якушкин, Казалось, молча обнажал Царевбийственный кинжал – так писал об этом Пушкин в 10-й главе «Евгения Онегина». Собственно, Якушкин предлагал пустить в ход не кинжал, а пистолет, и не один, а целых два: при выходе Александра I из Успенского собора в

Кремле после церковной службы убить из одного пистолета царя, а из другого – себя, имитируя таким образом дворянскую дуэль со смертельным исходом для обеих сторон. Мысль Якушкина поддержали лишь единицы, почти все «ужасались об одной и говорить». В итоге Союз запретил покушение на цареубийство из-за «скудности средств к достижению цели», как объяснил потом на следствии С.И. Муравьев-Апостол (убить царя считалось возможным, но у заговорщиков не было сил для последующего переворота). Разногласия завели Союз спасения в тупик. Активные члены Союза решили ликвидировать свою организацию и создать новую, более сплоченную, широкую и действенную. А пока разрабатывался устав нового союза, декабристы договорились, чтобы не терять времени и людей, полезных для заговора, создать переходное общество, которое объединило бы таких людей и подготовило их к вступлению в новый союз. Так в октябре 1817 г. в Москве было создано «Военное общество» – второе тайное общество декабристов. «Военное общество» сыграло роль как бы контрольного фильтра. Сквозь него были пропущены основные кадры Союза спасения и новые люди, которых еще следовало проверить. В результате одна (большая) часть членов «Военного общества» выдержала революционный иску́с и была принята в Союз благоденствия, другая же часть отошла от движения. В числе отошедших были не только случайные люди, как, например, братья В.А. и Л.А. Перовские – позднее крупные сановники с уникальной родословной: внуки некоронованного царя, фаворита и супруга императрицы Елизаветы Петровны А. Г. Разумовского и деды цареубийцы Софьи Перовской. Отошел от декабризма и Павел Александрович Катенин – драматург, поэт (с 1833 г. – академик), друг А.С. Пушкина и А.С. Грибоедова, автор популярного в XIX в. революционного гимна: Отечество наше страдает Под игом твоим, о злодей! Коль нас деспотизм угнетает, То свергнем мы трон и царей. В январе 1818 г. «Военное общество» было распущено и вместо него начал действовать Союз благоденствия – третье тайное общество декабристов. Этот союз имел уже более 200 членов. Среди них вновь появились М.Ф. Орлов и Н.И. Тургенев, которые не участвовали в Союзе спасения, а также впервые примкнувшие к декабризму полковник П.Х. Граббе (ранее – любимый адъютант М.Б. Барклая де Толли, а позднее – генерал-адъютант, атаман Войска Донского, граф) и знаменитый впоследствии философ П.Я. Чаадаев – адресат пушкинского послания «Пока свободою горим...» Союз благоденствия имел устав под названием «Зеленая книга» (по цвету переплета: зеленый цвет – цвет надежды). Его составила комиссия в составе Никиты и Михаила Муравьевых, С.П. Трубецкого и П.И. Колошина. Она взяла за основу устав прусского тайного патриотического общества 1808-1810 гг. «Тугендбунд» («Союз добродетели»), изъяв из него требования о защите существующего строя. Не зря декабрист В.Л. Давыдов (единоутробный брат генерала Н.Н. Раевского и двоюродный – А.П. Ермолова и Дениса Давыдова) каламбурил, что он был «членом не Тугендбунда, а просто бунта». По уставу Союз благоденствия делился на управы. Главной была Коренная управа в Петербурге. Ей подчинялись деловые и побочные управы как в столице, так и на местах – в Москве, Нижнем Новгороде, Полтаве, Кишиневе, Тульчине (побочные управы готовили кандидатов к вступлению в Союз). Всех управ – и деловых, и побочных – было 15. Тульчинскую деловую управу возглавил Пестель. Кроме того, Союз благоденствия руководил «вольными обществами», т. е. легальными литературными кружками, такими, как «Вольное общество любителей российской словесности» в Петербурге и «Общество громкого смеха» в Москве. В

состав литературного общества «Зеленая лампа», представлявшего собой побочную управу Союза благоденствия, входил А.С. Пушкин. Величайший поэт России, которого, по выражению Ф.Ф. Вигеля, «сама судьба всегда совала в среду недовольных», был близок со многими декабристами: он дружил с К.Ф. Рылеевым, М.Ф. Орловым, М.С. Луниным, В.К. Кюхельбекером, В.Ф. Раевским, В.Л. Давыдовым, особенно же с И.И. Пушциным, был знаком с П.И. Пестелем, Никитой Муравьевым, С.П. Трубецким, Н.И. Тургеневым, С.И. Муравьевым-Апостолом, И.Д. Якушкиным, С.Г. Волконским и др. В январе 1825 г. при свидании с Пушкиным в с. Михайловском Пущин сказал ему о существовании тайного общества и, возможно, о планах его. Декабристы считали Пушкина своим единомышленником, но не принимали его в организацию главным образом потому, что хотели сохранить его для России как поэта, уберечь от расправы. Союз благоденствия был и многолюднее Союза спасения, и демократичнее: в него могли быть приняты не только дворяне, но и все вообще свободные мужчины с 18 лет. Что касается женщин, то устав рекомендовал использовать их для распространения идей Союза благоденствия. В дошедшем до нас тексте «Зеленой книги» ставились задачи, известные всем членам Союза, а именно создание передового общественного мнения, которое подготовило бы примерно к 1840 г. «общее развержение умов», т. е. (как можно было понять, хотя прямо об этом не говорилось) революцию. Для этого «Зеленая книга» предписывала каждому из членов Союза выбрать одну из четырех «отраслей» деятельности: человеколюбие, образование, правосудие, общественное хозяйство. Тон «Зеленой книги» был настолько благонамерен, что один из ее авторов Михаил Муравьев предлагал даже представить ее на утверждение Александру I. «Зеленая книга» и дала основание М.Н. Покровскому квалифицировать Союз благоденствия как «пеструю кучу болтающих интеллигентов» вроде Репетилова из «Горя от ума», который хвастается перед Чацким: У нас есть общество, и тайные собранья По четвергам. Секретнейший союз... Шумим, братец, шумим. Этот «секретнейший союз» репетиловых и есть, по мнению М.Н. Покровского, «несомненная карикатура» на Союз благоденствия. В действительности благонамеренность «Зеленой книги» имела конспиративное назначение. Тот ее текст, который дошел до нас, – это лишь ее первая часть. По словам Пестеля, ее содержание «было не что иное, как пустой отвод от настоящей цели на случай открытия общества». Истинная же, «сокровенная» цель (как выразился на следствии А.Н. Муравьев) формулировалась во второй части «Зеленой книги», которая была известна только членам Коренной управы. Своей «сокровенной» целью Союз благоденствия считал уничтожение самодержавия и крепостничества, т. е. унаследовал цель Союза спасения. Но с 1820 г. Союз благоденствия пошел дальше: на историческом заседании его Коренной управы в петербургской квартире Федора Глинки (возле Мариинского оперного театра) в январе 1820 г. Пестель сделал доклад о формах государственного устройства, изложив «все выгоды и все невыгоды как монархического, так и республиканского правлений», после чего все участники заседания единогласно высказались за республику. Так впервые была поставлена задача преобразования России в республику. Определив новую цель, Союз благоденствия изыскал и средства ее достижения. Если Союз спасения не пришел к единому мнению о том, как добиться поставленной цели, то новый союз это сделал, избрав на своем съезде в Москве (начало января 1821 г.) тактику военной революции, которой декабристы и

руководствовались отныне до конца, на всех этапах движения. Смысл тактики военной революции заключался в следующем: государственный переворот осуществляет армия без участия народа, хотя и для его блага. Ряд причин объясняет нам, почему декабристы избрали именно эту тактику. Во-первых, все они были дворяне, оторванные от простых тружеников по своему происхождению, и боялись стихии народного гнева. «С восстанием крестьян, – считал С.П. Трубецкой, – неминуемо соединены будут ужасы, которых никакое воображение представить себе не может». Такой взгляд был вполне оправдан, ибо народ в России тогда был политически темен и подвержен разрушительному вирусу пугачевщины. Подобную точку зрения разделяли не только умеренные декабристы вроде В.И. Штейнгеля, но и радикалы, как Александр Бестужев. Далее, декабристами были, как правило, представители военной знати, офицеры и генералы, что и побуждало их ориентироваться на армию. Учитывали они и опыт дворцовых переворотов в России XVIII в. силами гвардии, особенно переворота 11 марта 1801 г., когда Павел I пал жертвой офицерского заговора. Наконец, и опыт военных революций на Западе 1820-1821 гг. (в Испании, Португалии, Неаполе, Пьемонте) убеждал декабристов в том, что именно тактика военной революции сулит им успех. 1820 год можно считать переломным в развитии декабризма. До этого года декабристы, хотя и одобряли результаты Французской революции XVIII в., считали неприемлемым ее главное средство – восстание народа. Поэтому они и сомневались, принимать ли революцию в принципе. Только открытие тактики военной революции, как подметил В.В. Пугачев, окончательно сделало их революционерами. Впрочем, ряд членов Союза благоденствия выступили против радикализма в программе и тактике. Именно с целью урегулировать разногласия и был созван в Москве январский 1821 г. съезд уполномоченных от управ Союза. Собрались 11 человек – почти все умеренные: Н.И. Тургенев, Ф.Н. Глинка, П.Х. Граббе, И.Г. Бурцев, М.Н. Муравьев, братья И.А. и М.А. Фонвизины и /83/ др. Радикалами были только генерал М.Ф. Орлов и его адъютант К.А. Охотников, который, естественно, разделял взгляды своего генерала. Орлов выступил на съезде сенсационно – за немедленный военный переворот, взяв на себя почин осуществить это силами своей 16-тысячной гвардейской дивизии. Съезд отверг его предложения как «неистовые». Тогда Орлов, «хлопнув дверью», ушел со съезда и вообще из Союза. Вторую сенсацию вызвала на съезде информация Ф.Н. Глинки о том, что агенты царизма напали на след заговорщиков. Чтобы сбить их со следа, съезд решил фиктивно распустить Союз, под этим предлогом удалить из него ненадежных членов и создать новую, еще более конспиративную организацию. Умеренные (среди них – М.Н. Муравьев, будущий «Вешатель») одобрили роспуск Союза и отошли от движения. Радикалы же начали строить два новых общества.

Тайные общества 1821—1825 гг.

В 1821 г. движение декабристов вступило в новую фазу: на севере и юге страны параллельно создаются вполне зрелые революционные организации, которые разрабатывают программы всеобъемлющего преобразования России и конкретные планы их осуществления. Раньше, уже в феврале 1821 г., сложилось Южное общество. Оно включало в себя три управы в небольших украинских городках. Центральной была Тульчинская управа, поскольку в Тульчине размещался штаб 2-й армии, дислоцированной на Украине. Возглавлял управу П.И. Пестель – любимый адъютант главнокомандующего армией фельдмаршала П.Х. Витгенштейна. Во главе Васильковской управы стояли С.И. Муравьев-Апостол и М.П. Бестужев-Рюмин, а Каменскую управу возглавляли В.Л. Давыдов и генерал князь С.Г. Волконский, внук и шурином двух фельдмаршалов, герой 1812 г., портрет которого тогда уже был написан для Военной галереи царского Зимнего дворца. Всеми управами руководила Директория из трех лиц. Ее составили П.И. Пестель (избранный председателем общества), генерал-интендант 2-й армии А.П. Юшневский и петербуржец Никита Муравьев – последний для связи с Северным обществом, которое создавалось в то же время. После отъезда Муравьева в Петербург третьим членом Директории был избран С.И. Муравьев-Апостол. Фактическим вождем Южного общества стал Павел Иванович Пестель – сын сибирского генерал-губернатора, полковник, командир Вятского пехотного полка, герой Бородине и Лейпцига. «Его крупная фигура главенствует над заговором», – писал о нем А.И. Герцен. «Сущий Робеспьер», – назвал его следователь по делу декабристов Д.А. Боровков. Все, кто знал Пестеля, восхищались его умом и силой воли, хотя и опасались его колоссального честолюбия, находя в нем большое сходство (даже внешнее) с Наполеоном. Фельдмаршал Витгенштейн говорил о нем: «Он на все годится. Дай ему командовать армией или сделай его каким угодно министром, он везде будет на своем месте». Любопытную характеристику Пестеля оставил известный реакционер Н.И. Греч: «Особенно отличался он высоким лбом и длинными передними зубами. Умен и зубаст!» Именно Пестель составил программу Южного общества – знаменитую «Русскую Правду», самый выдающийся памятник идеологии декабризма. «Русская Правда» ставила перед декабристами две главные цели: во-первых, свергнуть самодержавие и установить республику в России, а во-вторых, отменить крепостное право. Для того чтобы сразу после революции не допустить восстановления старого режима, Пестель предлагал на время, пока не окрепнет новый порядок, вручить власть Временному верховному правлению с диктаторскими полномочиями, а затем Временное правление должно было передать всю полноту власти выборным органам. Высшим законодательным органом предполагалось однопалатное Народное вече, исполнительным – Державная дума, блюстительным – Верховный собор. Столицей Российской республики должен был стать Нижний Новгород – с учетом его географических выгод и в знак уважения к «древности нижегородской». Сословные привилегии по «Русской Правде» уничтожались и все сословия сливались «в единое сословие – гражданское». Избирательными правами наделялись все россияне мужского пола с 20 лет без имущественного и образовательного ценза. Им гарантировалась свобода слова, занятий, вероисповедания. Вместо сословных судов (отдельно для дворян, горожан, крестьян, духовенства) вводился общий и равный для всех граждан суд присяжных.

Крепостное право отменялось безусловно. «Дворянство должно непременно навеки отречься от гнусного преимущества обладать другими людьми», – гласила «Русская Правда». Крестьяне освобождались с землей без выкупа и получали по 10-12 десятин на семью, для чего Пестель наполовину урезал (хотя и не уничтожал) помещичье землевладение. Автор «Русской Правды» считал, что «земля есть собственность всего рода человеческого», а не частных лиц, но, с другой стороны, «труды и работы суть источники собственности» и, стало быть» тот, кто обрабатывает землю, вправе владеть ею. Здесь налицо Два взаимоисключающих принципа. Пестель, однако, не стал исключать из «Русской Правды» один из них, а соединил оба. Вот как он это сделал. Вся земля в каждой волости делилась на два фонда – общественный и частный. Земли общественного фонда предназначались для производства «необходимого продукта» и не могли ни продаваться, ни закладываться. Из них каждый гражданин будущей республики получал бы надел. Этот фонд создавался за счет отчуждения половины всех помещичьих земель в стране. В крупных помещичьих имениях (больше 10 тыс. десятин) половина земли конфисковывалась безвозмездно, а в имениях до 10 тыс. десятин отбиралась за компенсацию деньгами или земельными участками в других местах. Что касается земель частного фонда (казенных и оставшихся частновладельческих), то они предназначались для производства «изобилия» и подлежали свободной купле-продаже. Проект Пестеля был более радикален, чем реформа 1861 г., осуществленная почти полвека спустя на более высокой ступени экономического и политического развития России, в обстановке революционной ситуации. Вот конкретный пример. К 1861 г. крестьяне владели 1/3 частью всех обрабатываемых земель, причем в результате реформы 1/5 часть крестьянских наделов помещики отрезали себе. Пестель же предполагал отдать крестьянам 1/2 часть пригодной для обработки земли. Прогрессивным для своего времени было и решение в «Русской Правде» национального вопроса. Хотя Пестель не признавал за народами России права на отделение, он уравнивал их в правах с русским народом как граждан единой (кстати, не федеративной, а унитарной) республики. В целом «Русская Правда» Пестеля открывала перед Россией гораздо более широкие, чем в проектах М.М. Сперанского, возможности для перехода к началам демократии и правового государства. Но, даже оставшись нереализованной, она сохраняет историческое значение как первый в России проект республиканской конституции. Сам Пестель хорошо сознавал это. Будучи уже под арестом, он в минутном разговоре с кн. Волконским, еще не арестованным, сказал: «Не беспокойтесь, ничего не открою, хотя бы меня в клочки разорвали. Спасайте только «Русскую Правду»!» Однако спасти ее не удалось. Братья Н.С. и П.С. Бобрищевы-Пушкины и Н.Ф. Заикин накануне восстания зарыли ее в с. Кирнасовка, но первый из них на следствии проговорился, и 6 февраля 1826 г. «Русская Правда» была вырыта и причислена к материалам следствия. В качестве программы Южного общества «Русская Правда» была принята в январе 1823 г. После этого Пестель и его соратники занялись разработкой тактических планов, в первую очередь координацией действий Южного и Северного обществ с целью их объединения. Для этого в течение 1823 г. Юг послал на Север пять уполномоченных, которые, однако, не добились успеха. Тогда в марте 1824 г. в Петербург отправился сам Пестель. Что же представляло собой Северное общество декабристов к приезду Пестеля? Оно оформилось лишь осенью 1822 г., когда гвардия, в которой служило большинство декабристов-северян, вернулась в

Петербург с полуторагодовых учений. Поскольку все члены Северного общества жили в столице, их общество не делилось на управы. Руководила им Дума (аналог южной Директории) из трех лиц – Н.М. Муравьева, М.С. Лунина и Н.И. Тургенева. «Правителем» (председателем) Северного общества был избран активный участник всех декабристских организаций, сын воспитателя Александра I, капитан Генерального штаба Никита Михайлович Муравьев. В 1818 г. он унаследовал от деда миллионное состояние (поместья в 14 уездах, расположенных в одиннадцати губерниях), а в 1823 г. женился на богатейшей графине А.Г. Чернышевой, внучке фельдмаршала. Богатый и знатный Муравьев был превосходно образован, владел семью иностранными языками. Перед ним открывалась блестящая военная или-научная карьера, но Муравьев отказался от нее ради участия в заговоре с целью преобразовать Россию. Именно Н.М. Муравьев составил программу Северного общества, которая вошла в историю под названием «Конституция Никиты Муравьева», – второй по значению, после «Русской Правды» Пестеля, документ декабризма. В «Конституции» Муравьева ставились те же вопросы, что и в «Русской Правде», но решались они менее радикально. Вместо самодержавия проектировалась не республика, а конституционная монархия, причем в федеративной форме, из 15 «держав» и областей. Столицей российского государства Муравьев, как и Пестель, объявлял Нижний Новгород. Высшим законодательным органом должно было стать Народное вече (как в «Русской Правде», но – из двух палат: Верховной думы и Палаты народных представителей), а высшая исполнительная власть вручалась царю. Впрочем, если бы царь не согласился с конституцией, Муравьев предполагал ввести в России парламент, а главой исполнительной власти сделать президента, т. е. готов был перейти с монархических позиций на республиканские. Сословия по «Конституции» Муравьева уничтожались, и все россияне становились равными перед законом, но, в отличие от «Русской Правды», получали избирательные права не с 20, а с 21 года и только с имущественным цензом, хотя и невысоким (500 рублей). Зато, как в «Русской Правде», гарантировались демократические свободы и национальное равенство. Самой сильной стороной «Конституции» Муравьева, как и «Русской Правды» Пестеля, было безоговорочное уничтожение крепостного права. «Раб, прикоснувшийся земли Русской, становится свободным», – гласила «Конституция». Однако, в отличие от Пестеля, Муравьев освобождал крестьян фактически без земли: в 1-м и 2-м вариантах «Конституции» было сказано прямо, что «земли помещиков остаются за ними», а 3-й вариант даровал крестьянам нищенские наделы по две десятины на семью. Тем не менее «Конституция» Муравьева, поскольку она ограничивала самодержавие и помещичье землевладение, отменяла крепостное право и сословные привилегии, тоже (хотя и в меньшей степени, чем «Русская Правда») ускорила бы темпы национального развития России. В отличие от «Русской Правды», «Конституция» Муравьева не была принята в качестве официальной программы общества. Проект Муравьева выражал взгляды лишь одной (правда, большей) части северян, тогда как другая часть критиковала его за умеренность. Разногласия были столь острыми, что внутри Северного общества обособились два крыла: умеренное, конституционномонархическое во главе с Муравьевым, Н.И. Тургеневым и С.П. Трубецким и радикальное, республиканское, которое возглавил Кондратий Федорович Рылеев – этот «Шиллер заговора», по выражению Герцена, зачинатель и первый классик русской революционной поэзии.

Активными деятелями республиканского крыла (Н.И. Греч называл его «омутом Рылеева») были И.И. Пущин, Е.П. Оболенский П.Г. Каховский, братья А.А. и Н.А. Бестужевы. В противовес умеренным, радикалы выступали за республику (хотя не столь последовательно, как южане), за освобождение крестьян с землей и за бесцензурную конституцию. В тот момент, когда в Северном обществе шла идейная борьба вокруг «Конституции» Муравьева, приехал в Петербург Пестель. Цель его заключалась в том, чтобы с помощью республиканцев-северян объединить Северное и Южное общества на платформе «Русской Правды». Это ему не удалось. Во-первых, умеренные оспорили аграрный проект Пестеля, слабость которого (дележ земель) сразу определил своим наметанным глазом Николай Тургенев – превосходный экономист, автор капитального труда «Опыт теории налогов» и тогда едва ли не самый образованный человек в России, о котором Александр I говорил, что только он, Тургенев, мог бы заменить царю Сперанского. Во-вторых, умеренные северяне сочли чрезмерно радикальной идею диктатуры Временного верховного правления. Пестеля заподозрили в стремлении стать новым Наполеоном: «якобинец Пестель метит в русские Бонапарты». Отметим здесь, что, по свидетельству протоиерея П.Н. Мысловского, который исповедовал декабристов перед казнью, Пестель «увертками, телодвижением, ростом, даже лицом очень походил на Наполеона». «Сие-то самое сходство, – глубокомысленно заключал протоиерей, – было причиною всех его сумасбродств и самых преступлений». Результатом переговоров Пестеля с руководителями Северного общества в марте 1824 г. стало компромиссное решение: отложить соединение двух обществ до 1826 г., а к тому времени выработать объединительную платформу с учетом как «Русской Правды», так и «Конституции» Муравьева. Вместе с тем был подтвержден согласованный ранее принцип общего членства, по которому член одного общества при переезде в месторасположение другого становился и его членом, а главное, стороны договорились совместно работать над планами восстания. Для более оперативного взаимодействия между Севером и Югом Пестель организовал в Петербурге особую, четвертую управу Южного общества во главе с М.И. Муравьевым-Апостолом. Таким образом, петербургские совещания 1824 г., хотя и не привели к объединению обществ, закрепили в принципе идейное и организационное единство движения декабристов. Долгое время (от М.В. Довнар-Запольского до К.Д. Аксенова) у нас бытовала версия о непримиримых противоречиях между Северным и Южным обществами. М.Н. Покровский допускал даже, что, если бы в 1825 г. декабристы победили, сразу началась бы «усобица между двумя флангами победившей революции», и один из этих флангов, а именно «правый», т. е. северный, оказался бы «ближе к низвергнутому царизму, нежели к братьям-соперникам по заговору». Теперь, однако, почти все специалисты отвергают такой взгляд, полагая, что Северное и Южное общества декабристов шли к сближению друг с другом. С весны 1824 г. декабристы и на Севере, и на Юге развернули подготовку к совместному выступлению. Активнее действовало Южное общество. Стремясь расширить свои силы и связи, оно вступило в переговоры с польским тайным «Патриотическим обществом» и рассчитывало на его содействие, пыталось даже установить контакт с французскими карбонариями через посредство эмигранта из Франции на русской службе, полковника графа И.И. Полиньяка, принятого в 1824 г. в Южное общество. Главное же – состав Южного общества значительно пополнился за счет Общества соединенных славян. Сложившееся в начале 1823 г. Общество соединенных славян

было самым демократичным из всех декабристских организаций, в него не вошла военная знать. Его состав – это почти исключительно младшие, причем армейские, а не гвардейские офицеры, среди которых выделялись авторитетом и активностью основатели общества подпоручики братья А.И. и П.И. Борисовы, а также подпоручик И.И. Горбачевский (автор известных «Записок»), поручики А.Д. Кузьмин, И.И. Сухинов, М.А. Щепилло. Главной целью общества было создание республиканской федерации славянских стран, т. е. России, Польши, Богемии, Моравии, Сербии, Молдавии, Валахии, Далмации, Кroatии, а также Венгрии и Трансильвании, которые тоже считались в программе общества славянскими. В каждой из стран внутри федерации предполагалось уничтожить крепостничество и учредить республику. Первым же шагом к достижению этой цели считалась ликвидация самодержавия и крепостного права в самой России. Взгляды «соединенных славян» были радикальнее взглядов Южного и тем более Северного общества. «Славяне» ориентировались не столько на офицеров, сколько на солдат и поговаривали об участии в восстании «всех сословий». Радикализм «славян» даже шокировал членов Южного общества, которые мрачно шутили: «Собак славян надо держать на цепи». Может быть, поэтому Южное общество убедило «славян» объединиться с ним, чтобы под видом объединения фактически поглотить их. «Славяне» не отказались от своей идеи республиканской федерации, но согласились прежде побороться за республику в России. В ноябре 1825 г. Общество соединенных славян вошло в состав Южного общества на правах его пятой, Славянской управы. Все лето и осень 1825 г. южане (как, впрочем, и северяне) энергично готовили восстание. С этой целью они вели агитацию среди солдат – продуманно, осторожно и последовательно. Сначала офицеры-декабристы привлекали к себе солдат гуманным отношением; потом заводили беседы о тяготах солдатчины, используя при этом (не только на Севере, но и на Юге) агитационные песни Рылеева, как, например, песню «Ах, тошно мне...» с такими строками: Долго ль русский народ Будет рухлядью господ, И людьми, Как скотами, Долго ль будут торговать? Далее декабристы обещали помочь солдатам – отменить телесные наказания, облегчить условия и сократить срок службы; наконец, прямо или полунамеками возбуждали в солдатах готовность поддержать своих офицеров, когда пробьет час «божьего суда». «Божий суд» означал вооруженное восстание против царизма. С 1820 г., когда декабристы увидели, что Александр I не желает реформ, а тем временем народы Европы восстают против монархов Священного союза, курс декабристов на восстание был неизменным. За 1823-1825 гг. они подготовили несколько планов восстания (Бобруйский и два Белоцерковских). Все они исходили из Васильковской управы Южного общества. Последний из них – так называемый 2-й Белоцерковский план – летом 1825 г. составили С.И. Муравьев-Апостол и М.П. Бестужев-Рюмин. Этот план был не только одобрен Директорией Южного общества, но и согласован с уполномоченным от Северного общества С.П. Трубецким. Вот его суть: летом 1826 г., во время царского смотра войск 3-го корпуса 2-й армии под г. Белая Церковь, члены Южного общества – офицеры, переодетые в солдатские шинели, – пойдут в караул при Александре I, убьют его, поднимут корпус и поведут его на Петербург, а Северное общество восстанет в столице и назначит Временное правление. На Юге декабристы тогда рассчитывали поднять до 70 тыс. человек, и такой расчет казался реальным: ведь в заговоре участвовали генерал-интендант 2-й армии А.П. Юшневский, бригадный генерал кн. С.Г. Волконский и семь

полковников с преданными, как надеялись декабристы, полками. Сам Пестель жил в главной квартире армии как любимец главнокомандующего фельдмаршала П.Х. Витгенштейна, причем сумел даже фельдмаршальского сына (флигель-адъютанта царской свиты) вовлечь в тайное общество. Но все планы декабристов смешала неожиданная смерть Александра I, совпавшая с тревожными слухами о раскрытии их заговора.

Anotace

Jméno a příjmení autora: Gabriela Sejáková

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské práce: Komentovaný překlad v oblasti historie

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jitka Komendová, Ph.D.

Počet použitých zdrojů: 19

Klíčová slova: bitva proti Napoleonovi, car, děkabristus, děkabristé, odborný text, povstání, překlad, překladatelské transformace, Rusko, slovník, spolky, šlechta, zahraniční tažení

Charakteristika: Bakalářská práce pojednává o děkabristickém povstání v Rusku v 19. století. Jedná se o jedno z prvních povstání v této zemi. Hlavní část této práce tvoří teoretická část (historie) a praktická část (překlad). Nedílnou součástí práce je také kapitola o překladatelských transformacích v přeloženém textu, a také slovník.

Annotation

Name and surname of the author: Gabriela Sejáková

Name of the department and faculty: Department of Slavonic Studies, Faculty of Arts, Palacký University in Olomouc

Title of bachelor thesis: Commented translation of historical text

Leader: doc. Mgr. Jitka Komendová, Ph.D.

Number of sources used: 19

Keywords: battle against Napoleon, tsar, decabrist, decabrists, professional text, uprising, translation, translation transformations, Russia, dictionary, associations, nobility, foreign campaign

Characteristics: The bachelor thesis deals with the Decembrist uprising in Russia in the 19th century. This is one of the first uprisings in this country. The main part of this work consists of a theoretical part (history) and a practical part (translation). An integral part of the work is also a chapter on translation transformations in the translated text, as well as a dictionary.